

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 1165

15. KOLOVOZA 2025. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

U Subotici proslavljena 115. Dužijanca

**Zahvala koja traje
kroz naraštaje**

SADRŽAJ

10

Književna večer Katoličkog društva
Ivan Antunović

**Predstavljena knjiga
o. Mate Miloša o
o. Gerardu Tomi Stantiću**

12

Dragana Đurica, generalna tajnica
Europskog pokreta u Srbiji

**Srbija nije žrtva EU,
već vlastite politike**

16

Osnovana Udruga hrvatskih
poljoprivrednika

**Agro-CroV – nova
vrsta potpore**

20

Nominacija za upis Betlemaša u
registar nematerijalnog kulturnog
naslijeđa u RS

**Živuća božićna priča
srijemskih Hrvata**

28

Dvorac Pejačević u Jarkovcima
**Pripreme za
rekonstrukciju**

44

Salašari somborski na prestižnom
Maratonu lađa

Na valovima Neretve

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Preradovićeva 11
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

vlč. Vinko Cvijin (predsjednik), vlč. Josip
Ivešić, Mirjana Stantić, Gordana Jerković, Ne-
venka Tumbas, Renata Kuruc, Marica Stantić,
Amalija Šimunović, Mirjana Trkulja

RAVNATELJICA:

Karolina Bašić
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

Ivana Petrekanić Sič
(koordinatorka dopisne službe)
dr. sc. Jasminka Dulić
(novinarka, urednica političke rubrike)
Željka Vukov
(novinarka, urednica društvene rubrike)
Davor Bašić Palković
(novinar, urednik rubrike kultura)

Ivan Ušumović
(novinar, urednik sportske rubrike)

Zvonko Sarić

(novinar)

Jelena Dulić Bako

(novinarka)

Suzana Darabašić

(novinarka dopisništva Srijem)

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

FINANCIJE I RAČUNOVODSTVO:

Mirjana Trkulja

(tajnice@hrvatskarijec.rs)

(distribucija@hrvatskarijec.rs)

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Rotografika d.o.o., Subotica

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija
u publikaciji Biblioteka
Matice srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)

Skeniraj
i preuzmi
aplikaciju

Putuj Europo

»Putuj Europo, nemoj više čekati na nas...«, riječi su jedne pjesme napisane prije više od 20 godina. I kao da smo tih 20 godina bacili u vjetar, jer i danas smo tamo (možda i dalje) gdje smo bili kada su pisani stihovi za pjesmu »Putuj Europo«. Negdje smo zaostali, spotali se, zalutali... Toliko, da četiri godine čekamo pomak u pristupnim pregovorima, ali nam se nikako ne da. Stalno nas sumnjiče da mi baš i nismo zagovornici europskih ideja za koje se deklarativno zalažemo, da nam baš i ne ide pod kapu neovisno sudstvo, slobodni mediji, popis birača koji za početak stvara ravnomjerne preduvjete za koliko-toliko fer izbore, da nam baš i nije milo društvo bez korupcije, pogodovanja i nepotizma. Drugim riječima, sve ono što su ključne vrijednosti europske demokracije (ali da se ne lažemo, ima i tamo sivih zona), nekako nam baš i ne paše. I čini se više ne prolazi ono: »Mi sada stvarno hoćemo, vjerujte nam na riječ«, već se traže konkretne odluke, napredak. A kako se ono što se očekuje od Srbije uvelike razlikuje od onoga što smo spremni uraditi, čini se i kraj godine za otvaranje novog klastera dalek je i teško dostižan cilj.

I tako ćemo, među zemljama koje se bore za ulazak u Europsku uniju, i dalje biti pri samom dnu, mjereno po tome koliko brzo se ispunjavaju standardi i zahtjevi Europske unije i otvaraju novi klasteri.

A i Europsku uniju zaokupile su vlastite krize (jer nije ni tamo idealno, ni u unutarnjoj ni u vanjskoj politici), pa je bavljenje potencijalnim članicama postalo sporedno, dok se ne počisti vlastito dvorište. Bavljenje stabilnošću na Balkanu i oko njega, sada je na čekanju.

Z. V.

Deset javnih poduzeća promijenilo pravni status u d.o.o.

Vlada je donijela odluke o promjeni pravne forme javnih poduzeća *Srbijašume, Srbijavode, Putevi Srbije, Službeni glasnik, Skijališta Srbije*, Nacionalnog parka Fruška gora i Nacionalnog parka Đerdap.

Zajedno imaju 6.213 uposlenih i osnovni kapital od 232,8 milijardi dinara. U 2024. godini su skupa prihodo-

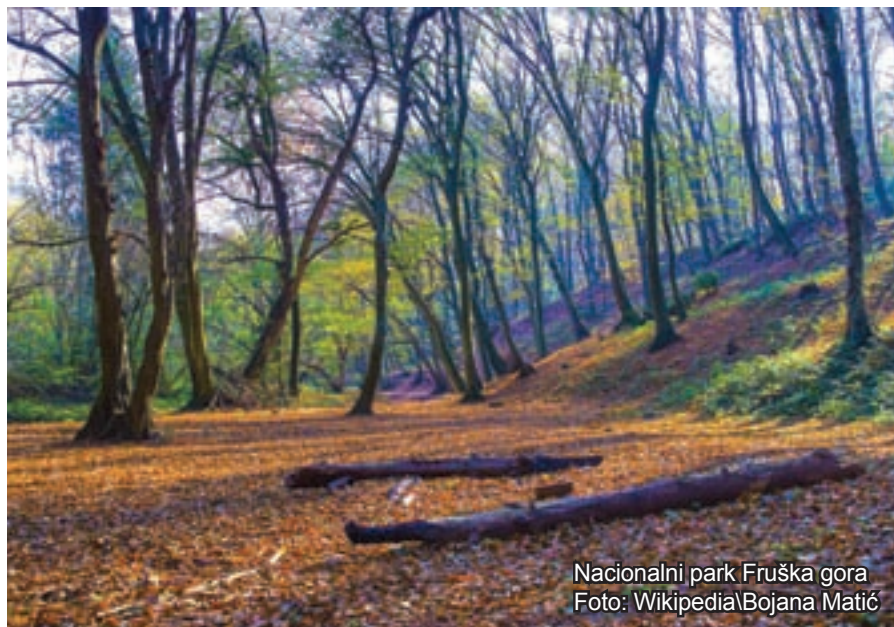
mjene: Javno poduzeće nastavlja poslovati kao d.o.o. i prestaje poslovati kao javno poduzeće; D.o.o. nastavlja obavljati djelatnost JP na isti način kao i JP prije promjene pravne forme; D.o.o. nastavlja biti vlasnik cjelokupne imovine javnog poduzeća i dužnik svih njegovih obaveza; Sudski i drugi postupci koji se vode u ime, odnosno protiv JP, nastavljaju se u ime, odnosno protiv d.o.o.; Svi ugovori koje je JP punovažno zaključilo do dana registracije promjene pravne forme, ostaju na snazi i d.o.o. nastavlja biti ugovorna strana u tim ugovorima, bez upotrebe zaključenja posebnih aneksa; Osnovni kapital JP konvertira se u udjele d.o.o.

U svih sedam odluka kao jedini, sto-postotni vlasnik d.o.o. upisuje se – Republika Srbija.

Nakon toga još tri javna poduzeća su promijenila pravnu formu u d.o.o. – Nacionalni park Tara, Javno poduzeće za skloništa iz Beograda i JP Nuklearni objekti Srbije iz Vinče.

Da će javna poduzeća promijeniti pravnu formu i prijeći u akcionarsko društvo ili u društvo s ograničenom odgovornošću predviđeno je Zakonom o upravljanju privrednim društvima u vlasništvu Republike Srbije. Zakon je, ina-

če, bez javne rasprave tijekom lipnja 2023. ušao u skupštinsku proceduru, potom iz nje povučen, dorađen, pa na jesen usvojen. Primjena je počela godinu dana kasnije.

Nacionalni park Fruška gora
Foto: Wikipedia/Bojana Matić

vali čak 665,4 milijuna eura. Svih sedam su javna poduzeća i svi će postati – d.o.o, piše N1. Svih sedam odluka objavljeno je u Agenciji za privredne registre i svih sedam imaju jednake navode o pravnim posljedicama pro-

Mladim poljoprivrednicima 100 milijuna dinara

Pokrajinska vlada, putem Pokrajinskog tajništva za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo, dodijelila je 100 milijuna dinara bespovratnih sredstava mladim poljoprivrednicima u ruralnim područjima Autonomne Pokrajine Vojvodine za 2025. godinu, namijenjenih nabavi opreme i mehanizacije, navodi se na portalu Vlade Vojvodine.

Potporu je dobilo 65 korisnika – nositelja poljoprivrednih gospodarstava mlađih od 40 godina, koji su svoja gospodarstva prvi put registrirali nakon 1. travnja 2024. godine. Ova mjera ima cilj unaprijediti i razvijati gospodarstva mladih poljoprivrednika te potaknuti njihov ostanak u selima diljem Vojvodine.

U posljednjih pet godina, kroz ovaj natječaj potpisano je 611 ugovora, a dodijeljeno ukupno 730 milijuna dinara. Minimalni iznos potpore iznosio je 500 tisuća dinara, dok je najveći pojedinačni iznos bio dva milijuna dinara.

Sredstva su dobili poljoprivrednici iz seoskih naselja i općina diljem Vojvodine, uključujući i prigradska naselja, dok sama gradska središta nisu bila obuhvaćena ovim programom.

Ugovore korisnicima uručila je pomoćnica pokrajinskog tajnika za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo **Dragica Ilić**.

H.R.

Natječaj za kulturu

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog Republike Srbije raspisalo je natječaj za dodjelu sredstava iz Budžetskog fonda za nacionalne manjine u 2025. godini za realizaciju programa i projekata iz područja kulture.

Ukupna sredstva koja će biti raspodijeljena po ovom natječaju iznose 25 milijuna dinara.

Najmanja vrijednost odobrenih sredstava po pojedinačnom programu ili projektu je 500.000 dinara, a maksimalna vrijednost odobrenih sredstava po projektu ili programu je milijun dinara.

Pravo sudjelovanja na natječaju imaju ustanove, udruge, fondacije, gospodarska društva i druge organizacije čiji su osnivači nacionalni savjeti nacionalnih manjina, a mogu se prijaviti na natječaj samo s jednim programom ili projektom.

Natječaj je otvoren do 22. kolovoza 2025. godine. Tekst natječaja nalazi se na internetskoj stranici Ministarstva.

H. R.

Natječaj za multikulturalnost i toleranciju

Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice raspisalo je javni natječaj za sufinansiranje programa i projekata očuvanja i njegovanja multikulturalnosti i međunarodne tolerancije u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini u 2025. godini.

Na raspolaganju je ukupno 10 milijuna dinara, a pravo prijave imaju udruge, fondovi i fondacije sa sjedištem na teritoriju AP Vojvodine, čiji su projekti usmjereni na očuvanje jezika, narodnih običaja, starih obrta, folklorne baštine, kulture, znanosti i umjetnosti, kao i na poticanje narodnog stvaralaštva, organizaciju festivala, manifestacija, umjetničkih kolonija, kampova te medijske produkcije koja promiče toleranciju i prava nacionalnih manjina.

Natječajna dokumentacija dostupna je od 1. kolovoza 2025. u prostorijama Tajništva te na mrežnoj stranici www.puma.vojvodina.gov.rs.

Rok za podnošenje prijave je 25. kolovoza 2025. godine.

Prijave se podnose poštom na adresu: Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice, Bulevar Mihajla Pupina 16, 21000 Novi Sad, ili osobno u pisarnici pokrajinskih tijela uprave (Banovinski prolaz bb, Novi Sad), radnim danom od 9 do 14 sati.

Dodatne informacije mogu se dobiti na telefone 021/487 4604 i 021/487 4293 ili putem e-pošte: bojan.greguric@vojvodina.gov.rs, ester.loc@vojvodina.gov.rs.

H. R.

State Department o stanju ljudskih prava

Upoštovanju ljudskih prava u Srbiji tijekom protekle godine nije bilo značajnih promjena, ali se i dalje bilježe značajni problemi u vezi sa slobodom medija i izražavanja i nasilja nad novinarima, nekažnjivost ratnih zločina i prava radnika, ocijenio je State Department u novom godišnjem izvještaju o ljudskim pravima u svijetu, prenosi N1.

Prijetnje i napadi na novinare, netransparentno vladništvo nad medijima, kao i prevelika uloga države u medijskom sektoru podrivali su ustavom zagarantirane slobode medija i izražavanja, navodi se u dijelu izvještaja koji se odnosi na Srbiju.

Konstatira se i postojanje cenzure od strane države, vojske, policije, kriminalnih grupa ili ekstremista.

Prenosi se zabrinutost, među ostalim, zbog zaobilaženja regionalne suradnje, slavljenja osuđenih ratnih zločinaca od strane dužnosnika i pogrešnog prikazivanja povijesti ratova 1990-ih.

U izvještaju su detaljnije obrađena i prava radnika i uvjeti rada uz ocjenu da je generalno Vlada primjenjivala zakon o radu kada je riječ o slobodi udruživanja, kolektivnom pregovaranju i pravu na štrajk, a predviđene kazne bile su razmjerne onima za druga kršenja građanskih prava, kao što je diskriminacija. Međutim, kazne su rijetko primjenjivane protiv prekršitelja.

U Subotici proslavljena 115. Dužijanica

Zahvala koja traje kroz naraštaje

»Zahvalnost je čin vjere, to nije tek puka riječ, nije tek samo nekakav dug za ono što smo primili, već povod da ponajprije gledamo ono što jesmo, komu pripadamo, a pripadamo Bogu. Ovo je prilika za sve nas da slaveći Dužijancu doživimo tu svoju zahvalnost kao čin vjere pred Bogom«

I za nas je još jedna *Dužijanica*, 115. po redu. U Subotici je prošle nedjelje održana središnja proslava ove tradicionalne žetvene svetkovine bunjevačkih Hrvata. Manifestacija koja ujedinjuje duhovnu zahvalnost Bogu i očuvanje kulturne baštine, okupila je brojne vjernike, KUD-ove i građane koji su ispunili gradske ulice i trgove.

Program je započeo blagoslovom i ispraćajem bandaša i bandašice u crkvi svetog Roka, odakle je povorka, predvođena konjanicima i svečano ukrašenim zapregama, krenula prema katedrali svete Terezije Avilske. Ondje je služena svečana misa zahvalnica koju je predvodio zrenjaninski biskup mons. **Mirko Štefković** skupa s brojnim svećenicima. Biskup Štefković je u izjavi za medije istaknuo kako je *Dužijanica* prilika da zahvalnost doživimo kao čin vjere.

»Čast mi je i radost što sam danas ovdje u Subotici na proslavi 115. *Dužijance*. Osobito je još veća radost jer se nalazimo u Godini jubileja, godini u kojoj mi vjernici pokušavamo ozbiljnije, dublje živjeti svoju vjeru na poticaj sada već pokojnog pape **Franje**. Bulom kojom je otvorio jubilejsku godinu pozvao nas je da budemo hodočasnici nade te u tom duhu i slavimo ovu *Dužijancu*. Zahvalnost je čin vjere, to nije tek puka riječ, nije tek samo neka-

kav dug za ono što smo primili, već povod da ponajprije gledamo ono što jesmo, komu pripadamo, a pripadamo Bogu. Ovo je prilika za sve nas da slaveći *Dužijancu* doživimo tu svoju zahvalnost kao čin vjere pred Bogom«, kazao je biskup Štefković.

Nakon mise, povorka u kojoj su bili predvoditelji žetvene svečanosti – bandaš **Tomislav Ivanković** i bandašica

Marija Dulić, dužnosnici iz Hrvatske i Srbije, članovi kulturno-umjetničkih društava u narodnim nošnjama, tamburaški sastavi i građani, uputila se ulicama prema Trgu slobode. Ondje su bandaš i bandašica kruh ispečen od novoga žita predali pomoćniku gradonačelnika Subotice **Srdanu Samardžiću**.

Samardžić je u svom govoru istaknuo kako je kruh simbol rada, truda i volje za razvojem zajednice ali i zajedništva. Dodao je i da Subotica čuva identitete svih nacionalnih zajednica u gradu.

»Ta posebnost koju pažljivo negujemo predstavlja polugu našeg zajedništva, našu potrebu i želju da napredujemo i razvijamo se, uvažavajući i poštujući druge, uz međusobno razumijevanje i zajednički rad. Želim naglasiti kako će lokalna samouprava nastaviti čuvati ono što je svakako prepoznatljivo kao najveće blago našeg grada – a to je bogatstvo raznolikosti u etničkom, kulturnom i svakom drugom obliku. Upravo smo danas ovdje zajedno jer *Dužijanca* predstavlja sve ovo. Svetkovina koja je nastala na salašima kao potreba za proslavom završetka napornog rada u obiteljskim krugovima i da se izrazi zahvalnost Bogu na obavljenoj žetvi i plodovima zemlje. U sebi objedinjujući duhovnost, religioznost, kulturu, tradiciju u kojoj se prepliću seosko i gradsko, svetovno i duhovno, tradicijsko i suvremeno, *Dužijanca* je postala

nesvakidašnji kulturni projekt«, kazao je Samardžić.

Predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća **Jasna Vojnić** u svojem je govoru istaknula kako današnja proslava *Dužijance* pokazuje raskoš tradicije bunjevačkih Hrvata ali i bogatstvo suživota u Subotici. Također, u govoru je naglasila i važnost zajedništva hrvatske zajednice.

»Danas na to naše zajedništvo trebamo biti ljubomorniji nego ikada i čuvati ga više nego išta. Kao što kruh nema okusa bez soli, tako ni mi ne smijemo ostati imuni i mlaki na nepravde koje se oko nas događaju. Od nas se sada više nego ikad očekuje oštrina, žar i odlučnost da se suprotstavimo svima koji pridonose razdorima i da zajedno očuvamo dostojanstva svakog od nas i cijele naše zajednice. Bunjevci su uvijek hodali uzdignuta čela i čistog obraza, baš kao i mi danas, zahvalni našoj Hrvatskoj, ponosni na svoju zajednicu i lojalni državi u kojoj živimo. Neka živi naša *Dužijanca* i neka nam je i narednih 115 godina sretna i blagoslovljena«, rekla je Vojnić.

Predstavljeni su i brojni sudionici povorke te su okupljeni imali priliku uživati u pjesmi, plesu, unikatnim nošnjama različitih naroda, zvucima tambure te drugim elementima tradicijske kulture. U sklopu središnje proslave *Dužijance*, istu večer, održano je i tradicionalno *Bandašicino kolo*.

Duhovna priprava

Večer uoči *Dužijance* rezervirana je za Svečanu Večernju – Vespere koje je u subotičkoj katedrali-bazilici predvodio gost biskup Štefković u zajedništvu s biskupom Subotičke biskupije mons. **Franjom Fazekasom**, katedralnim župnikom preč. **Draganom Muharemom** i svećenicima ove biskupije. Ova pjevana večernja molitva časoslova duhovna je priprema za proslavu *Dužijance*. U prigodnoj homiliji biskup Štefković osvrnuo se na kratko čitanje u kom, kako je rekao sveti pisac, moli da nas Bog osposobi za svako dobro djelo.

»Mi djelujemo, a Bog djeluje u nama. Mi se trudimo, ali znamo da snagu za dobro ne crpimo iz nas samih, već od Gospodina«, rekao je među ostalim biskup Štefković.

Svečano pjevano večernje, kao i slavlje zahvale glazbeno je predvodio Katedralni zbor *Albe Vidaković* i solistice **Kristina Matković** i **Ivana Mačković**, pod ravnanjem zborovođe i orguljaša **Miroslava Stantića**.

Kao i ranijih godina »krunu« od slame, koja predstavlja jedan od simbola *Dužijance* na oltar su prinijeli i nakon večernja narodu pokazali ovogodišnji bandaš Tomislav Ivanković i bandašica Marija Dulić, a uz njih su bili i mali bandaš **Ivan Vukov** i mala bandašica **Sara Vojnić Hajduk**.

Krunu koja simbolizira Svetu godinu – hodočanike nade izradila je slamarka **Marija Rukavina Prčić**, a na kruni su četiri stilizirane figure koje prikazuju čovječanstvo. Figure su prikazane u tri različite boje jer, kako je autorica rekla, prikazuju ljude sa sve četiri strane svijeta. One hode po zemlji i međusobno se prigrljavaju, dok predvodnik grli križ – simbol vjere. Oko krune je pleter, znak da Hrvata ima svugdje po svijetu, a kraj križa koji izvire iz sidra je žito, te oni skupa simboliziraju križeve krajpataše.

Folklorna večer – raskoš tradicijske kulture

Na gradskom trgu je nakon Svečane Večernje nastavljena središnja proslava. Prije početka programa, risari i članovi Organizacijskog odbora *Dužijance* posjetili su spomenik *Risaru* i bistu svećenika Blaška Rajića, koje su okitili žitnim vijencem. Na bini u centru Grada okupljenima je prikazana Skupština risara i nekadašnja risarska pogodba te je uslijedilo veselje risara i bogat folklorni pro-

gram. Na pozornici su se predstavili: HKC *Bunjevačko kolo* iz Subotice, HKUD *Sv. Ante – Cim* iz Mostara, KUD *Kristal* iz Županje, HKPD *Bosiljak* iz Čučerja, FA *Sunce* iz Subotice, KUD *Mladost 1947* iz Subotice, MKC *Népkör* iz Subotice, KPD *Jedinstvo-Egység* iz Bajmaka, Hrvatsko-bugarsko

društvo Prof. Stjepan Jurinić iz Sofije, Bíbor Semlyék Néptáncsoport iz Mórahaloma i HKPD Matija Gubec iz Tavankuta. Publika je uživala u tradicijskim plesovima, pjesmama i nošnjama različitih krajeva.

Tamburaška večer

Središnja proslava *Dužijance* započela je u petak Tamburaškom večeri, tijekom koje su i predstavljeni ovogodišnji predvoditelji *Dužijance 2025.* bandaš Tomislav Ivanković i bandašica Marija Dulić. Njih je, kako to nalaže dugogodišnja tradicija, predstavio katedralni župnik, no po prvi put u ovoj ulozi preč. Dragan Muharem.

Ova večer poznata je i po izboru pratioca bandaša i bandašice koji su odjeveni u bunjevačku nošnju po vlastitom izboru. Tako su za prve pratiocice izabrani **Lana Vojnić Hajduk** i **Martin Vukov**, za druge pratiocice **Martina Dulić** i **Marko Borović**, dok su titulu trećeg para ponijeli

Svoje zadovoljstvo u ime Organizacijskog odbora UBH-a *Dužijance* izrazio je direktor Udruga **Marinko Piuković**. Kako kaže, nakon održane *Dužijance* dojmovi su više nego pozitivni, ostaje im samo da poslože financije.

»Ono što je za nas važno jeste da smo sve planirano ostvarili glede dešavanja na trgu i u crkvi, kroz povorku i nastupe naših gostiju, kulturno-umjetničkih društava sa strane. Činjenica koja nas posebno raduje ove godine je to što smo vidjeli jedno veliko raspoloženje mladih obitelji koje su se uključile u *Dužijancu*. Vidjeli smo i nova lica koja su se priključila povorci, osobito na fijakerima i kao konjanici. Dolaze i prilaze nam novi ljudi, što je za nas pokazatelj da *Dužijanca* ima budućnost i razloga za opstanak. Bez novih i mladih ljudi znamo kako budućnost može biti neizvjesna«, zaključuje Marinko Piuković.

Iva Kujundžić i **David Temišvari**. Kako i sam naziv večeri kaže, u glazbenom dijelu programa smjenjivali su se tamburaši. Nastupili su: Tamburaški orkestar HGU-a *Festival bunjevački pisama* s vokalnim solistima **Emom Ivković**, **Markom Margetićem** i **Sarom Vukov**. Zajedničku točku izvele su **Iva Sudarević**, **Iva Dujak** i **Ela Vukov**, a kao solisti nastavili su **Magdalena Kujundžić**, **Ivan Vukov**, **Katarina Vukadinović** i kao instrumentalna solistica – solo prim **Ana Perčić**, a sve pod dirigentskom palicom **Mire Temunović**. Uz njih su nastupili i poznati ansambli: *Ruže*, *Amanet* i *Hajo*, te vokalni solist **Marko Križanović** u pratnji tamburaškog sastava *Misija* iz Pečuha, a brojna publika uživala je u dvoipolsatnom programu.

Dodijeljene su i nagrade najboljim aranžerima izloga koji za vrijeme proslave *Dužijance* krase grad Suboticu. Po odluci tročlanog žirija, prva nagrada pripala je postavci u izlogu *Venera bike* pod nazivom »Vrime prošlo – vrime koje se vratit više neće« koji su aranžirale **Vesna Čović** i **Helena Štrbo**, drugu nagradu dobila je obitelj **Petra** i **Ane Gaković** koja je ukrasila izlog slastičarne i pekarnice *Blaha Lujza* pod nazivom »Zahvalno srce«, a treća nagrada pripala je postavci u izlogu butika *Fara* pod nazivom »Od zrna do kruva« čiji su aranžeri **Ana Čipak** i **Jelica Horvacki**.

Ž. V. / I. U.

Književna večer Katoličkog društva *Ivan Antunović*

Predstavljena knjiga o. Mate Miloša o o. Gerardu Tomi Stantiću

»Imamo sveca nadohvat ruke, znamo li ga cijeniti? Mi karmelićani imamo oca provincije, da nije njega bilo, ne bi bilo ni karmelićana u Hrvatskoj«, istaknuo je o. Mato Miloš

Dan Katoličkog društva *Ivan Antunović* i Književna večer kojom ovo društvo tradicionalno, uoči središnje proslave *Dužijance* u Subotici obilježava svoj dan, održana je 7. kolovoza u HKC-u *Bunjevačko kolo*. Ovom je prigodom predstavljena knjiga o. **Mate Miloša**, karmelićanina, *Govori vam sluga Božji, karmelićanin, otac Gerard Tomo Stantić*, te uručene nagrade koje spomenuto društvo dodjeljuje istaknutim pojedincima, obiteljima i udrugama za izniman doprinos na polju kulture, vjere i društvenog angažmana.

»On je bio duša za duše«

Otac **Gerard Tomo Stantić**, rođen u Đurđinu, bio je prvi hrvatski karmelićanski svećenik u Somboru, a njegova pisma, propovijedi i djela ostavila su neizbrisiv trag u našem narodu. Odlikovao se iznimnom pastoralnom revnošću i bio poznat po svojoj skrbi za bolesne. U tijeku je postupak za njegovo proglašenje blaženim.

U povodu 150. obljetnice njegova rođenja (16. rujna 1876.), u suizdavaštvu Katoličkog društva *Ivan Antunović* iz Subotice i Hrvatske karmelske provincije svetog oca Josipa iz Zagreba tiskana je knjiga o. Mate Miloša *Govori vam sluga Božji, karmelićanin, otac Gerard Tomo Stantić*.

Prema riječima predsjednika KD-a preč. **Josipa Štefkovića**, ova je knjiga zapis o životu i djelu jednoga od najvažnijih hrvatskih duhovnih vođa na prostorima Bačke, a o. Matu Miloša i njegovu knjigu predstavio je župnik župa sv. Josipa Radnika u Đurđinu i Presvetog Trojstva u Maloj Bosni, preč. **Daniel Katačić**:

»O. Mato Miloš rođen je 1947. u Sonti, a dugi je niz svoje svećeničke službe vršio u Somboru. U karmelićansko sjemenište u Remetama ulazi 1962. godine. U karmelićanski samostan u Sombor premješten je 1978. i tu vrši službu zamjenika priora i orguljaša u karmelićanskoj crkvi. Po povratku sa studija iz Rima, od 1985. vrši službu vicepostulatora, *equo iure* s o. **Antom Stantićem**, za proglašenje blaženim i svetim sluga Božjega o. Gerarda Tome Stantića. Trenutno je u zagrebačkim Remetama, u službi ispovjednika redovnica i obavlja duhovne vježbe. Bogat pastoralni život o. Mate bio je prožet duhovnošću o. Gerarda i sve što je kroz život naučio od njega, sazeo je u ovu knjigu. Ona može biti svojevrsni katekizam lika i djela o. Gerarda Tome Stantića. Na 520 stranica, ona je zbirka članaka koje je o. Mato, vicepostulator kauze sluga Božjega o. Gerarda objavljivao u katoličkom mjesečniku *Zvonik* (od 2013. do 2024.) i kalen-

daru *Subotička Danica* te u ostalim časopisima kršćanske tematike. Knjiga također sadrži i neke neobjavljene članke i promišljanja. Vjerujem da ova knjiga svima nama može dati i odgovor na pitanje smijemo li o. Gerarda zvati mistikom našega vremena. Poštivajući kasniji sud Crkve o toj stvari, tvrdim da odgovor može biti potvrđan.»

O svojoj knjizi i o. Gerardu, o. Mato Miloš je rekao:

»Nisam ja htio izdavati ovu knjigu, nego otac provincijal **Vinko Mamić** mi je rekao – godinama si pisao o o. Gerardu i istraživao njegove spise pa je valjano da se izda knjiga za nas karmelićane da ga upoznamo i za narod kojemu je on služio. Svoje iskustvo Boga na posebni način, kako ga mistik doživljava, bilježio je na papir, tako da imamo skupljenih 20 tomova njegovih rukopisa koji stoje u originalu u Vicepostulaturi. O. **Ante Stantić** s gospođom **Rucner** u Zagrebu godinama je pretipkavao te rukopise na pisači stroj, a potom na računar kako bismo imali skupljena njegova iskustva i zapise. Čitajući spise o. Gerarda puno sam toga naučio, a onda me sve to veže za moje djetinjstvo kada sam kao devetogodišnjak imao prilike susresti se s njim prilikom hodočašćenja Karmelskoj Gospi i kada mi je dao blagoslov. Sljedeće godine je umro u lipnju i već su se tada

na njegov grob stavljale mramorne pločice sa zahvalnicama za uslišanje milosti po njegovom zagovoru. Narod ga je držao svetim, a on je to doista i bio. Držao je sebe poniznim slugom Božjim u duhu Karmela sv. Ilije, Karmelske Gospe, Ivana od Križa i Terezije Avilske, te sv. Male Terezije koju je na poseban način štovao. On je bio duša za duše. Imamo sveca nadohvat ruke, znamo li ga cijeniti? Mi karmelićani imamo oca provincije, da nije njega bilo, ne bi bilo ni karmelićana u Hrvatskoj».

Dodijeljene nagrade *Ivan Antunović*

Prije dodjele nagrada *Ivan Antunović*, dopredsjednica UBH-a *Dužijanca Ljiljana Dulić* uručila je zahvalnicu umirovljenom katedralnom župniku mons. **Stjepanu Beretiću** za 40 godina predanog rada u organiziranju *Dužijance*, a predsjednik ove udruge mons. dr. **Andrija Anišić** mu se zahvalio što mu je kroz sve te godine *Dužijanca* bila u srcu, kao što je *Dužijanca u srcu* i naslov jedne njegove knjige »koja će trajno svjedočiti o njegovoj ljubavi prema tom divnom običaju bunjevačkih Hrvata«.

Nagrade *Ivan Antunović* dodijelio je predsjednik KD-a preč. Josip Štefković, pa je tako ona za zaslužnog pojedince pripala mons. **Beli Stantiću**, za njegov dugogodišnji neumorni rad u pastoralnoj službi i promicanju kršćanskih vrijednosti.

»Vlč. Bela Stantić rođen je u Tavankutu 1939. godine. Bio je pokretač mnogih pastoralnih aktivnosti i manifestacija na župama u kojima je djelovao. Među ostalim, u Maloj Bosni je obnovio crkveno slavlje *Dužijance*, a po dolasku u Suboticu pokrenuo je književne večeri. Skupa s vlč. **Lazarom Krmpotićem** pokrenuo je *Kokićeve dane*, te novo vjersko-informativno glasilo *Bačko klasje* koje izlazi na razini Subotičke biskupije od 1978. i koje će nakon mnogo godina prerasti u sadašnji *Zvonik*«, naveo je preč. Štefković. Zbog spriječenosti dolaska mons. Stantića, nagradu je preuzeo katedralni župnik **Dragan Muharem**.

Nagrada istaknutoj udruzi ove je godine dodijeljena Hrvatskom akademskom društvu za nakladički projekt *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*, a primio ju je glavni urednik *Leksikona* dr. **Slaven Bačić**. Preč. Štefković je podsjetio kako je prvi svezak *Leksikona* izašao 2004., do danas je objavljeno ukupno 17 svezaka, a najnoviji sadrži odrednice N – O. U njega je uključen veliki broj suradnika iz Vojvodine, Hrvatske i Mađarske, njih više od 150.

Priznanje namijenjeno brojnoj i istaknutoj obitelji Društvo je dodijelilo obitelji **Kristijana i Sanele Molnar** iz Subotice.

»Aktivni su članovi svoje župe Uskrsnuće Isusovo, Sanela je bila članica Katehetskog odjela, oboje su članovi organizacijskog odbora Festivala *HosanaFest*. Imaju šestoro djece: **Magdalena** (6. razred), **Andela** (5. razred), **Mihael** (2. razred), koji pohađaju nastavu na hrvatskom jeziku, a tu su i vrtićanci **Karolina, Matija i Anastazija**«, rekao je preč. Štefković.

U ime nagrađenih, nazočnima se obratio glavni urednik *Leksikona* dr. Slaven Bačić:

»Kada je riječ o brojnim suradnicima, u odnosu na sve hrvatske udruge, najviše ih je zapravo iz KD-a *Ivan Antunović*. U odnosu na vrijeme kada smo počeli, mnogo toga se promijenilo – nažalost, neki od suradnika nisu više s nama, ali se i cjelokupno društvo promijenilo zbog ubrzanog tempa života i puno više obveza, pa je sve teže doći i do suradnika i do tekstova. Ono što nam dragi Bog treba dati jesu snaga i volja da završimo ovaj posao, ostalo je još devet slova abecede, iako se kaže da leksikografski posao nikad nije završen. Zadatak je za nekog drugog da sve to ažurira i nadam se da će se to i dogoditi«, rekao je Bačić i istaknuo kako je *Leksikon* jedini leksikografski projekt hrvatske manjine izvan RH, ne računajući Hrvate u BiH, i jedini takvog značaja među manjinama u Srbiji.

Književnoj večeri prisustvovao je i subotički biskup **Fra-njo Fazekas**, a u okviru programa nastupili su zbor *Collegium musicum catholicum* i Katedralni zbor *Albe Vidaković* pod ravnanjem **Miroslava Stantića**.

I. Petrekanić Sić

Dragana Đurica, generalna tajnica Europskog pokreta u Srbiji

Srbija nije žrtva EU, već vlastite politike

Foto: Beta\Saša Đorđević

Dugotrajni zastoj hrani nacionalističke narative o »Europi koja nas ne želi«, a takvi narativi potiskuju priču o stvarnim reformama i skreću pozornost s odgovornosti domaćih institucija i još više udaljavaju Srbiju od njenih europskih partnera. U takvom okruženju, gubi se i povjerenje i vrijeme; a u procesu kakav je ovaj, to su dva resursa koja se teško mogu nadoknaditi

Intervju vodila: Zlata Vasiljević

Klaster 3 u pregovorima Srbije i Europske unije nije otvoren ovoga ljeta, kako je očekivao i najavljivao zvanični Beograd. Što to znači za Srbiju, što Europska unija i dalje vidi kao problem, što znači sve veći euroskepticizam, teme su o kojima za *Hrvatsku riječ* govori generalna tajnica Europskog pokreta u Srbiji **Dragana Đurica**.

► U Srbiji su od strane vlasti postojala očekivanja da će Srbija krajem srpnja otvoriti Klaster 3 u pregovorima s Europskom unijom. To se ipak nije dogodilo i nova nada je prosinac. Koji su glavni razlozi što je propuštena još jedna šansa da Srbija poslije višegodišnje pauze konačno otvori novi klaster?

Ponovno odgađanje otvaranja Klastera 3, nažalost, nije predstavljalo veliko iznenađenje. Problem nije u tome da su stručnjaci iz institucija i članovi radnih tijela propustili uraditi svoj dio posla. Naprotiv, oni su uradili taj posao

koji uopće nije lak, pripremili su potrebnu dokumentaciju, uskladili regulativu i ispunili tehničke uvjete. No, otvaranje klastera nikada nije bila puka birokratska procedura, već politička odluka koju zemlje članice EU odgađaju zato što Srbija godinama ne ispunjava ključne političke kriterije koji čine srž procesa pristupanja.

Tri su glavna kamena spoticanja koja se iz godine u godinu ponavljaju: prvo, odbijanje potpune usklađenosti sa zajedničkom vanjskom i sigurnosnom politikom EU, posebno u pogledu sankcija Rusiji; drugo, stagnacija ili čak nazadovanje u vladavini prava i slobodi medija; i treće, izostanak stvarnog napretka u normalizaciji odnosa s Prištinom.

Ako kandidat ne pokazuje političku volju da dijeli europske vrijednosti u ključnim vanjskopolitičkim i demokratskim pitanjima, otvaranje novih klastera gubi smisao, jer nema garancije da će se preuzete obveze zaista provoditi. Zato Srbija ovog puta nije žrtva nepravde EU, već vlastite poli-

tičke odluke da europski put drži na deklarativnoj orijentiranosti i pružanju tehničkih obećanja, dok s druge strane balansira između različitih geopolitičkih centara moći.

► **Potpredsjednica Skupštine Srbije Elvira Kovač izjavila je nakon što krajem srpnja nije otvoren Klaster 3 da je Srbija tehnički spremna za otvaranje tog klastera već nekoliko godina. Znači li to da spremnost različito promatraju u Srbiji i EU i da ono što Srbija čini nije dovoljno da zadovolji kriterije Europske unije?**

Problem je u tome što Beograd spremnost vidi sektorski: ako je regulativa tu, smatra se da je klaster spreman. Bruxelles spremnost gleda holistički: čak i savršeno usklađeni propisi ne znače ništa ako su institucije slabe, pravosuđe pod političkim pritiskom i zakoni ostaju mrtvo slovo na papiru.

Kod nas se »tehnička spremnost« često svodi na ono što narod kaže: »Papir trpi sve«. Na papiru izgleda dobro, ali u praksi se primjena selektivno provodi, sporo ili nikako. EU takav pristup više ne prihvaća jer je iskustvo već pokazalo da, ako se jednom otvore »laki« klasteri bez stvarnog političkog pomaka, Unija gubi pregovaračku polugu za provođenje ključnih reformi. Moramo imati u vidu da ovo nije tehnički, nego duboko politički proces, gdje broj usklađenih propisa ne znači ništa bez stvarne promjene načina na koji država funkcioniра.

► **Što za Srbiju znači to novo odgađanje otvaranja Klastera 3?**

Novo odgađanje otvaranja Klastera 3 ima posljedice koje se osjećaju mnogo šire od samog pregovaračkog stola u Bruxellesu. Investitori i međunarodni partneri ovo vide kao signal da proces pristupanja stoji u mjestu, pa se smanjuje njihovo povjerenje i spremnost da ulažu, što za zemlju kojoj je EU glavni trgovinski partner i najveći investitor znači oprez njihovih kompanija, skuplji i teže dostupan kapital i još veću nesigurnost za gospodarstvo koje ionako posluje u nestabilnim pravilima igre.

Politički, ovakva stagnacija slabi argumente svih koji u Srbiji iskreno zagovaraju europski put. U situaciji gdje godinama nema pomaka (a EU je do sada to blago tolerirala), sve je teže objasniti građanima da je članstvo realna i dostižna opcija. U reputacijskom smislu, Srbija ulazi u klub zemalja koje između otvaranja pregovaračkih poglavlja imaju višegodišnje pauze, dok se neki naši susjedi poput Albanije i Crne Gore već pozicioniraju kao lideri integracija.

Najopasnija posljedica je politička. Dugotrajni zastoj hrani nacionalističke narative o »Europi koja nas ne želi«, a takvi narativi potiskuju priču o stvarnim reformama i skreću pozornost s odgovornosti domaćih institucija i još više udaljavaju Srbiju od njenih europskih partnera. U takvom okruženju gubi se i povjerenje i vrijeme; a u procesu kakav je ovaj, to su dva resursa koja se teško mogu nadoknaditi.

► **Koliko su realne najave da bi Klaster 3 ipak mogao biti otvoren do kraja godine?**

To bi bilo moguće, ali samo ako Srbija napravi ozbiljan iskorak u već pomenute tri ključne oblasti: usklađivanju vanjske i sigurnosne politike s EU, posebno u dijelu koji se odnosi na mjere prema Rusiji, postizanju mjerljivih

rezultata u istragama i suđenjima za visoku korupciju, te provođenju obveza iz Ohridskog sporazuma. Međutim, ne smijemo zaboraviti da Europska unija ne gleda samo ova tri polja, već cjelokupan politički, institucionalni i regionalni kontekst. To znači da će u odluku ući i procjena je li Srbija osigurala stabilne i fer izbore, poštuje li politički pluralizam i omogućava oporbi rad bez opstrukcija i pritisaka.

Jednako važne su i sloboda medija i neovisno funkcioniranje REM-a, jer bez regulatora koji dosljedno primjenjuje pravila ni novi medijski zakoni, koje je EU pozdravila, ne mogu donijeti stvarne promjene. Tek uz REM koji osigurava neovisnost javnog servisa, transparentno vlasništvo nad medijima, jednak prostor za sve političke aktere i zaštitu novinara od pritisaka, medijska scena može ispuniti europske standarde.

Ekonomski kriteriji također imaju političku težinu. Usklađivanje s pravilima EU o konkurenciji, državnoj pomoći i javnim nabavama mora biti više od »suhe regulative« – to treba biti dokaz da tržište funkcionira po fer pravilima, bez privilegiranih tvrtki i skrivenih dogovora.

Na kraju, cjelokupna odluka o otvaranju klastera će ovisiti od toga je li Srbija u kratkom roku može pokazati da europske standarde ne samo ugrađuje u zakone, već ih i provodi u praksi.

► **Od otvaranja posljednjeg poglavlja prošle su skoro četiri godine, 11 godina od kada je Srbija dobila status kandidata. Je li je neka zemlja prije Srbije tako sporo napredovala u pregovorima s Europskom unijom?**

Srbija je pregovore o članstvu s EU otvorila 2014., a posljednje poglavlje 2021. što je skoro četiri godine bez pomaka. Nismo jedini koji idu sporo, ali to ne smije biti izgovor. Turska je najsporija u povijesti EU, ali njen geopolitički položaj i odnos s Unijom nisu relevantan reper za nas. Bosna i Hercegovina je krenula tek nedavno, ali je sputavaju unutarnje blokade. Sjeverna Makedonija je godinama bila talac sporova s Grčkom i Bugarskom, iako je tehnički bila spremna.

U regionu, Crna Gora je od 2012. do 2018. otvorila sva poglavlja, potom zapala u zastoj, ali je prošle godine ponovo ubrzala reforme i dobila signal iz Bruxellesa da može prva ući u EU ako ubrza tempo. Albanija, i pored izazova u korupciji, napreduje bez većih zastoja zahvaljujući širokom političkom konsenzusu o EU putu. Moldavija i Ukrajina, koje su status kandidata dobile 2022., a pregovore otvorile već 2023., pokazuju koliko brzo proces može ići kada postane pitanje opstanka države.

Sve ovo pokazuje da je Srbija, među aktivnim pregovaračima, pri samom dnu po brzini napretka. I to je ogromna šteta, jer po veličini, ekonomiji i resursima imamo potencijal da prednjačimo, a ne da kaskamo.

► **Vlada Srbije je 2024. usvojila Reformsku agendu Republike Srbije, dokument čiji je cilj ubrzati pokrenute reforme u pregovorima o članstvu s EU. Što je iz te reformske agende provedeno do sada?**

Reformska agenda, usvojena u listopadu 2024. kao uvjet za korištenje novog EU Growth Plan-a, trebala je

ubrzati promjene u četiri ključne oblasti: vladavini prava, poslovnom okruženju, zelenoj tranziciji i digitalizaciji. Do sada je napredak spor i neujednačen. Od 17 mjera planiranih do kraja lipnja, neke od najvažnijih kasne, poput izmjena Zakona o jedinstvenom biračkom spisku, izbora Savjeta REM-a i ključnih sigurnosni propisa.

Bilo je i pomaka: usvojeni su novi medijski zakoni, strategija borbe protiv korupcije, uredbe o plinskoj infrastrukturi usklađene s EU regulativom, 5G mreži i viznoj politici. Ipak, mnoge druge obveze čekaju. Kasne nacrti zakona o unutarnjim poslovima, trgovini ljudima i oružju, dok u borbi protiv torture i jačanju samostalnosti policije nema vidljivih rezultata.

Prva isplata iz Plana rasta (oko 110 milijuna eura od čega 51,66 milijuna direktne proračunske potpore i dodatnih 59 milijuna za projekte u okviru Investicijskog okvira za Zapadni Balkan osigurani su nakon ratifikacije neophodnih sporazuma s EU u ožujku 2025. godine) nije bila upitna, jer je zavisila od formalnih preduvjeta. Za preostalih 1,6 milijardi eura kroz nekoliko tranši do 2027. bit će presudni konkretni rezultati: presude za visoku korupciju, neovisno djelovanje institucija i provedene reforme bez opstrukcija. Vlada je usvojila akcijski plan i najavila da će sve EU obveze završiti do kraja 2026., ali plan je tehnički detaljan, a suštinski slab – nema jasne rokove, realnu proračunsku potporu niti razliku između formalnog i stvarnog napretka.

Najveći problem ostaje nedostatak političke volje, institucije pod političkim pritiskom i isključenost stručne i šire javnosti. Usklađivanje s vanjskom i sigurnosnom politikom EU ostaje površno, posebno zbog odbijanja uvođenja sankcija Rusiji. Bez brzog i stvarnog provođenja promjena, sredstva će ostati neiskorištena, a Reformska agenda ostati još jedan dokument lijepih namjera bez stvarnog efekta.

► Koliko pomoći u ovom statusu Srbija dobiva od Europske unije?

EU je daleko najveći donator Srbije. Od 2007. do danas, kroz Instrument pretpristupne pomoći (IPA), Srbiji je dodijeljeno preko 3,7 milijardi eura bespovratnih sredstava. Osim toga, Plan rasta donosi oko 1,6 milijardi eura za period do 2027. godine, uz uvjetno isplaćivanje na osnovu ispunjavanja dogovorenih reformskih repera. Ta sredstva idu u izgradnju prometnica, škola, bolnica, energetske projekte. Treba napomenuti da nam je EU glavni vanjskotrgovinski partner, gdje dvije trećine našeg izvoza ide u EU, a nešto manje od dvije trećine investicija dolaze iz zemalja EU.

Međutim, problem nije količina pomoći, nego način na koji se koristi i komunicira. Vlast često EU projekte prikazuje kao vlastita dostignuća, dok dobar dio javnosti ni ne zna da su ih platili građani EU. To slabi javnu svijest o koristi od integracija i podrške građana članstvu.

► Kako komentirate to što je u Srbiji sve manje građana za Srbiju u EU? Koliko je tome doprinijela i sama EU? Ili je to uglavnom posljedica domaće politike?

Oba faktora igraju ulogu. EU šalje kontradiktorne poruke: od »proširenje je prioritet« do »nema novih članica

dok se Unija ne reformira«. Istovremeno, domaća politika vodi dvostruku igru: deklarativno proeuropska, a u praksi tolerira anti-EU retoriku i izbjegava otvorenu raspravu o reformama i promjenama koje bi one donijele. Rezultat je da je podrška članstvu pala na najnižu razinu u regionu. Najviše su pogođeni mladi, koji odrastaju u ovakvom narativu i bez realne slike o tome što članstvo znači, kao što vide i održavanje prividne stabilnosti po svaku cijenu od strane EU čak i kada je to bez suštinskog pomaka. Malo starija generacija pamti devedesete koje su nam donijele izolaciju, mrak i sankcije, ali i dalje živi u društvu koje se teško oslobađa tih obrazaca.

Istina je da je godinama unatrag proširenje u EU bilo potisnuto u drugi plan, jer je Unija bila zaokupljena vlastitim krizama – od gospodarske i migrantske, preko Brexita i pandemije, do institucionalnih potresa. Taj »zamor od pro-

Foto: Beta\Dragan Gojić

širenja« držao je Zapadni Balkan na margini, uz oprezne i uvjetovane poruke iz Bruxellesa koje su slale signal da članstvo nije blizu. Rat u Ukrajini to je promijenio: proširenje je postalo geopolitički, gospodarski i sigurnosni prioritet. U Bruxellesu sada postoji jasna svijest da EU mora biti veća, jača i otpornija, i spremna otvoriti vrata onima koji provedu reforme. Ali taj momentum neće trajati zauvijek. Ako ga propustimo, ostajemo mali, ranjivi i sami na europskoj periferiji, s još slabijim pregovaračkim kapacitetom.

► Želi li vladajuća većina zaista Srbiju u EU ili se za taj put Srbije samo deklarativno zalaže?

Zvanična politika Srbije ostaje formalno proeuropska, što se vidi u strateškim dokumentima i sudjelovanju u regionalnim inicijativama podržanim od strane EU. Međutim, konkretne odluke, poput odbijanja da se uskladi sa svim mjerama EU prema Rusiji, izostanka značajnog napretka u oblasti vladavine prava i održavanja bliskih političkih i ekonomskih veza s akterima čije politike su u suprotnosti s europskim, šalju drugačiju poruku državama članicama. Konsekventno, EU članice tumače da naš »strateški cilj« i »europski put« ostaju više na riječima nego djelima.

Zato EU članice sve više vide Srbiju kao zemlju koja ne koristi europski put za stvarne reforme, već kao nekog tko ga koristi za vanjskopolitičku legitimaciju pred Zapadom, dok se kod kuće čuva stari poredak i postojeća raspodjela moći. Zato odgađaju svoje odluke o proširenju kada je naša zemlja u pitanju.

► **U Srbiji mjesecima traju prosvjedi studenata i građana. Često se mogu čuti komentari da zapravo europska administracija čuva Vučića, jer ne vidi političku alternativu u Srbiji, jer je Vučić garant stabilnosti, a Europi ne treba još jedno krizno područje. Koliko su takve tvrdnje utemeljene?**

Ova teza ima osnova, ali ne daje cijelu sliku. Točno je da EU godinama promatra Srbiju kao ključnog faktora stabilnosti u regionu, ali je ta »stabilnost« često podrazumijevala stabilnog lidera a ne stabilne institucije. To je opasna zamjena teza, jer trajni mir i sigurnost ne mogu postojati bez jakih, neovisnih institucija i vladavine prava. Kada se politička moć veže za jednog čovjeka, a ne za sustav, teret grešaka i nepravdi pada na leđa građana.

Zato su devet mjeseci unatrag studenti i građani na ulicama i traže sustav u kome pravosuđe, mediji i institucije funkcioniraju u interesu svih, a ne po političkom nalogu. Građani žele lanac odgovornosti, a ne lanac komande. Prosvjedi nisu prošli neprimijećeno u EU, pojedine države članice i dio europskih zastupnika prepoznali su ih kao legitimne europske zahtjeve. Komesarka **Marta Kos** bila je među rijetkima koji su razgovarali sa studentima i priznali njihove poruke kao dio europske priče. Ipak, sam vrh Europske komisije ostao je suzdržan, gledajući situaciju kroz prizmu »stabilizacija« i bilateralnih interesa, čime su se samo još više udaljili od građana Srbije koji golim rukama brane ono što bi trebale biti zajedničke europske vrijednosti.

Da situacija bude još više napeta, imamo nedavni primjer nacionalističkih i ultradesničarskih narativa iz susjedne Hrvatske koji su samo nahranili tenzije u Srbiji i dali krila onima koji se predstavljaju kao »branitelji nacionalnih interesa« umjesto da provode reforme i popravljaju život građana. Kultura sjećanja može i mora postojati bez ultranacionalističke retorike i govora mržnje u sadašnjosti. Jasno je da se mora čuvati istina o prošlosti, ali istovremeno moraju se graditi mostovi ka budućnosti. Uz dužan pijetet i traženje pravde za sve žrtve, ne smije se ostavljati mržnja u naslijeđe novim generacijama.

Zato, ako zaista želi miran i stabilan Balkan, EU mora reagirati jednako jasno i glasno na svaki potez koji destabilizira region, bez obzira odakle dolazi, i da bez izuzetaka osuđuje i ultradesničarske pozdrave, simbole i poruke, kao i da osuđuje svaku relativizaciju zločinačkih i osvajačkih politika iz tog vremena.

► **Što će Srbiji biti najteže u nastavku europskog puta? Zatvaranje nekadašnjeg poglavlja 35?**

Ohridski aranžman iz 2023. godine postavio je okvir za normalizaciju odnosa s Prištinom i jasno definirao obveze obje strane. Njegova primjena bit će pravi test političke volje Beograda, ali i spremnosti Prištine da vodi

dijalog bez novih uvjetovanja. Poglavlje 35 nije samo još jedno pregovaračko poglavlje, već zadire u svakodnevni život ljudi na ovom prostoru. Od načina na koji se budu rješavala pitanja slobode kretanja, prava na imovinu, energetike ili registarskih oznaka, ovisit će koliko će se ovdje moći normalno živjeti, raditi i planirati budućnost bez stalnog straha od novih kriza.

Ali Poglavlje 35 nije jedini veliki izazov. Fundamentalne oblasti koje obuhvaćaju neovisno pravosuđe, slobodne medije, funkcionalne institucije, jednako su presudne. Bez njih i najbolji sporazumi mogu ostati mrtvo slovo na papiru. Zato će nastavak europskog puta ovisiti od sposobnosti Srbije da istovremeno gradi mir u regionu i povjerenje kod kuće, jer jedno bez drugog jednostavno ne ide.

► **Zašto je za građane Srbije važno da Srbija ostane na putu približavanja EU?**

Europska unija je naš najveći trgovinski i investicijski partner, glavni izvor ulaganja i najveći donator. Članstvo znači pristup tržištu od više od 450 milijuna ljudi, jasna i stabilna pravila, jeftiniji kapital i mogućnost korištenja razvojnih fondova koji su podigli gospodarstva mnogih novih članica. Pogledajte samo pozitivne primjere zemalja nekadašnjeg »istočnog bloka«. Odustajanje od europskog puta značilo bi veći politički i gospodarski rizik, manju sigurnost i sporiji razvoj. Bez EU zatvaramo sebi vrata najvećeg tržišta, najpovoljnijeg financiranja i najviših standarda zaštite prava. Sve alternative su skuplje i slabije.

► **Može li aktualna situacija s Miloradom Dodikom i stav Srbije u vezi toga biti novi razdor s EU?**

Da, može. EU je posljednjih dana poslala možda i najjasnije poruke do sada: da se odluke suda Bosne i Hercegovine moraju poštovati, što ne ostavlja prostor za dvostruka tumačenja. Iz tih poruka je jasno da se secesionistička retorika iz Republike Srpske vidi kao destabilizacija cijelog regiona. U takvoj klimi, svaki signal iz Beograda koji se može protumačiti kao podrška ili makar prešutno odobravanje tih stavova, EU će shvatiti kao ozbiljan problem. To onda neće više biti samo sporno političko pitanje, već potencijalno novi razdor koji može usporiti ili čak blokirati pristupne pregovore Srbije.

► **Kakva je dugoročna politika EU u vezi sa Zapadnim Balkanom. Hoće li istrajati ili odustati od njega?**

EU neće odustati od Zapadnog Balkana, ali više nema milosti za one koji stoje u mjestu. Novi instrumenti, poput Plana rasta, uveli su »fazu nagrađivanja«, odnosno pristup tržištu i fondovima prije formalnog članstva, ali isključivo za one koji dokažu da reforme nisu samo na papiru. Prijedlog novog proračuna EU jasno stavlja region visoko na listu prioriteta, ali i pokazuje da će svaka pomoć biti uvjetovana stvarnim promjenama. Ovo je i geopolitički signal: EU ne namjerava prepustiti region drugim silama i spremna je uložiti politički kapital da ga zadrži u svom krugu. Ali tempo više ne diktira Bruxelles. Diktira ga spremnost svake zemlje da ide do kraja. Tko napreduje, stići će u EU. Tko stoji, ostat će na marginama europskih procesa.

Osnovana Udruga hrvatskih poljoprivrednika

Agro-CroV – nova vrsta potpore

Jedna od aktivnosti udruge bit će provedba natječaja vezanog za program potpore poljoprivrednicima koji financira Republika Hrvatska. Ove će godine biti raspisan prvi takav natječaj a za početak bit će dodijeljeno bespovratnih 500.000 eura

U Hrvatskom domu – Matici u Subotici 7. kolovoza održana je osnivačka skupština Udruge hrvatskih poljoprivrednika *Agro-CroV*. Cilj novoosnovane udruge je, među ostalim, zastupanje interesa poljoprivrednih proizvođača iz hrvatske zajednice u Vojvodini, njihovo savjetovanje, edukacija i informiranje i koordinacija, povezivanje i suradnja s drugim srodnim udrugama, izdavanje brošura i drugih publikacija. Jedna od ključnih aktivnosti udruge bit će provedba natječaja vezanog za program potpore poljoprivrednicima koji financira Vlada Republike Hrvatske preko Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske. Ove će godine biti raspisan prvi takav natječaj a bit će dodijeljeno bespovratnih 500.000 eura.

Za predsjednika udruge izabran je **Pavle Kujundžić**, a uz njega Upravni odbor činit će: **Igor Gašparović**, **Anita Đipanov Marijanović**, **Josip Mačković** i **Joso Anišić**. U Nadzorni odbor imenovani su: **Tomislav Vojnić Mijatov**, **Tomica Vuković** i **Ivan Gregurić**.

»Ovo je važan trenutak, nekoliko godina je prošlo od prve ovakve inicijative. Kada su u pitanju slični programi, imamo primjere pozitivne prakse u mađarskoj zajednici u Vojvodini. Sredstva u prvoj godini neće biti velika a ako ih smisleno potrošimo i opravdamo, nadamo se da će s

godinama povećavati. Gledamo pet ili deset godina unaprijed, nadamo se da će ovaj program zaživjeti i da će biti od koristi hrvatskoj zajednici«, kaže predsjednik udruge Pavle Kujundžić.

Temelji za budućnost

Osnutak udruge *Agro-CroV* pozdravila je i predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća i zastupnica u Hrvatskom saboru **Jasna Vojnić**.

»Gospodarstvo, odnosno poljoprivreda ne spadaju u ingerencije nacionalnih vijeća ali smo prihvatili raditi sve projekte koji pridonose razvoju naše zajednice. S ovom udrugom sada postavljate temelje za idućih deset godina. Pola milijuna eura osigurano je za prvu godinu a ako bude dobra artikulacija programa i budu dobro opravdana sredstava, iznosi će se s godinama povećavati, kao što je bilo i u slučaju programa prekogranične suradnje koji financira hrvatsko Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU. U prve tri-četiri godine potpora poljoprivrednicima neće se značajnije osjetiti ali vjerujemo da kasnije hoće«, rekla je Vojnić.

Logističku potporu osnivanju ove udruge dala je Fondacija za razvoj hrvatske zajednice u Srbiji *Cro-Fond*.

Njezin upravitelj **Lazar Cvijin** koordinirao je i izradu Registra gospodarstvenika i poljoprivrednih gospodarstava hrvatske zajednice u Srbiji koja je prethodila osnivanju nove udruge.

»Ovo je logičan nastavak programa koji je Hrvatsko nacionalno vijeće predvidjelo za područje gospodarstva i poljoprivrede, što je krenulo još od prethodnog saziva Vijeća. Udruga *Agro-CroV* imat će dvojak zadatak: da bude stručni suradnik *Cro-Fonda* u provedbi programa potpore poljoprivrednicima koji treba uskoro krenuti, te da ostvaruje druge ciljeve zacrtane u svojem Statutu, poput edukacije i drugih projekata prekogranične suradnje s Hrvatskom. Odziv poljoprivrednika je bio dobar, došli su iz svih krajeva u kojima Hrvati žive u značajnijem broju«, navodi Cvijin.

Izazovi oko kriterija

Osnivačka skupština udruge *Agro-CroV* okupila je poljoprivredne proizvođače iz različitih krajeva Vojvodine: Subotice, Tavankuta, Đurđina, Verušića, Žednika, Male Bosne, Bikova, Sombora, Vajske, Starčeva, Golubinaca, Novog Slankamena, Rume, Hrtkovaca, Monoštor i Šida.

Kako se na osnivačkoj skupštini čulo, brojni su izazovi za definiranje kriterija budućeg poljoprivrednog natječaja. Jedno od pitanja odnosilo se na to hoće li to biti socijalni ili razvojni program, što će utjecati na iznose potpore i broj onih koji će ju dobiti. Čuo se i prijedlog da se kod natječaja naprave sekcije za različite grane poljoprivrede.

Osnivačkoj skupštini nazočio je i **Nemanja Petrović** iz Starčeva, koji spada u tzv. velike poljoprivredne proizvođače.

»Naša obitelj bavi se poljoprivredom generacijama. Klasični smo ratarski proizvođači, radimo samo tri kulture: pšenicu, suncokret i kukuruz. Tema poljoprivrede je jako opširna i problema je puno te smo se na skupštini dotaknuli tek nekih pitanja. Najveći izazov programa potpore bit će zadovoljiti očekivanja poljoprivrednika kao i novac ravnomjerno podijeliti, jer smo svi mi poljoprivrednici neka priča za sebe. Netko obrađuje više a neko manje zemlje, netko radi svoju a netko i tuđu zemlju... Pitanje je i – treba li ovaj program imati socijalni ili razvojni karakter, ali to ćemo vidjeti vremenom«, kaže Petrović.

Tomica Vuković iz Sombora kaže da se ova priča »kuhala« već godinama i da su očekivanja velika.

»Pola milijuna eura nisu velika sredstva za ozbiljnu poljoprivredu, ali za prvi izlazak među ljude jeste jedna korektna cifra. Diskutirali smo večeras o tome je li ovo socijalni ili razvojni program, budući da znamo kako svaki ozbiljniji traktor danas cjenovno počinje od 100.000 eura. Težnja je da se ova sredstva povećaju, što će ovisiti i od nas, onda bi iznosi potpore bili veći i proširila bi se na više gazdinstava«, kaže Vuković.

Igor Gašparović iz Golubinaca peta je generacija u obitelji koja se bavi poljoprivredom.

»Ovaj dan je značajan za našu zajednicu, drago nam je da smo uključeni u ovu priču. Smatram da je ovo dobar potez za pomoć našim ljudima i njihov opstanak na ovim prostorima gdje već stoljećima živimo. Nadamo se dobroj suradnji i uspjehu ovog programa. Očekujemo financijsku potporu, bit će možda i nekih nesuglasica kod natječaja i raspodjele, ali početak je najteži. Mislim da trebamo biti strpljivi, svaka pomoć će dobro doći onom koji je zna iskoristiti«, kaže Gašparović.

D. B. P.

Počinje izgradnja magistralnog vodovoda Subotica – Tavankut

Vodoopskrba od iduće godine

Ovaj projekt će pridonijeti urednoj vodoopskrbi tri naseljena mjesta – Gornji i Donji Tavankut i Mirgeš s oko 5.000 mještana, što predstavlja 1.800 pojedinačnih priključaka

Potpredsjednica Vlade Srbije i ministrica privrede **Adrijana Mesarović** i pomoćnik gradonačelnika za područje komunalnih djelatnosti i javna poduzeća **Srđan Samardžić** potpisali su 11. kolovoza Ugovor o financiranju projekta »Izgradnja magistralnog vodovoda Subotica – Tavankut s rezervoarom, crpnom stanicom u Mirgešu i crpnom stanicom na mjestu priključka magistralnog vodovoda – II. dionica tranzitnog voda Subotica – Mirgeš«. Ugovorom zaključenim između Ministarstva privrede Srbije i Grada Subotice osigurat će se vodoopskrba potrošača u Mirgešu, Donjem i Gornjem Tavankutu.

Projekt u vrijednosti nešto manjoj od 300 milijuna dinara bit će realiziran tijekom ove i iduće godine, a ovim ugovorom je Ministarstvo osiguralo 150 milijuna dinara.

Voda do 5.000 mještana

»Ovaj projekt će pridonijeti urednoj vodoopskrbi tri naseljena mjesta s oko 5.000 mještana, što predstavlja 1.800 pojedinačnih priključaka. Vrijednost projekta je

nepunih 300 milijuna dinara, a Ministarstvo ga u cijelosti financira. Nakon potpisanog ugovora bit će provedena javna nabavka za izbor izvođača radova i kompletna zakonska procedura«, rekla je Mesarović.

Početak radova se očekuje u idućim tjednima, dok je projektirani rok za izvođenje radova sedam do osam mjeseci.

Ovo je prva faza sveukupnog projekta odnosno sveukupne projektno-tehničke dokumentacije koja je u prethodnom razdoblju izrađena.

»Čekaju nas sljedeće faze, a Ministarstvo će se potruditi da osigura sredstva za financiranje preostalih faza. Uvjerena sam da će i Grad Subotica uspjeti osigurati bar dio sredstava za ovaj važan projekt«, rekla je Mesarević.

Pomoćnik gradonačelnika Samardžić je rekao da se »na ovaj način unaprjeđuje i ravnomjerni regionalni razvoj i podrška ruralnim područjima, čime se smanjuju teritorijalne nejednakosti i stimulira lokalno gospodarstvo«.

Naglasio je kako je »inovacija kompletne projektne dokumentacije vezane za ovaj magistralni vodovod, koja je završena tijekom 2023. i 2024. godine, urađena uz podrš-

ku Pokrajinske vlade – Tajništva za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo, gdje je od ukupne vrijednosti od 15.768.000 dinara Pokrajina osigurala 13.140.000 dinara, a Grad Subotica 2.628.000 dinara».

Mjesto priključenja bit će magistralna vodovodna mreža naselja Subotica kod Ulice Španjolskih boraca. Nizvodno od priključenja predviđena je crpna stanica za povišenje tlaka s doklorisanjem, a u naselju Mirgeš rezervoar s crpnom postajom.

Tumbas: Radujemo se i očekujemo brzu realizaciju

Vijećnica DSHV-a u Skupštini grada Subotice, inače stanovnica Tavankuta, **Mira Tumbas** koja je govorila sa skupštinske govornice o problemu nedostatka vode u ovome mjestu i zalagala se da se ono riješi, rekla je za *Hrvatsku riječ* da se ona osobno i stanovnici Tavankuta veoma raduju ovoj odluci i nadaju se da će izgradnja biti i realizirana do idućeg ljeta.

Tumbas podsjeća kako se radi o jednom dugogodišnjem problemu ova tri mjesta i na tok njegovog rješavanja:

»Problemi s vodoopskrbom u Tavankutu počeli su prije više od petnaest godina, tako da je već 2010. bila urađena projektno-tehnička dokumentacija, međutim, do izgradnje vodovodnog sustava nije došlo.

Dokumentacija je u međuvremenu zastarjela i sada, na inicijativu DSHV-a, prošle godine je napravljena nova projektno-tehnička dokumentacija koju je financirala Pokrajina Vojvodina, a PDV je trebao platiti Grad Subotica i trebalo je uraditi rebalans proračuna za to. Na sjednici gdje smo donosili odluku o rebalansu proračuna smo podržali tu odluku Grada i bili zahvalni i zadovoljni vidjeti da idemo u dobrom pravcu i da će se rješavati problem vodoopskrbe stanovnika Tavankuta i Mirgeša. Međutim, na sljedećoj sjednici kada je usvojen novi proračun grada Subotice vidjeli smo da nisu bila predviđena nikakva sredstva za izgradnju vodovodnog sustava u Tavankutu i bili smo jako razočarani. Jer problem nije od danas niti od jučer već je jedan veliki dugogodišnji problem. I uvijek sam rekla neka svatko zamisli kako je to kada nema dva sata vodu, a kako je onda ljudima kojima odjednom nestane voda i nema je više«.

Nakon potpisivanja Ugovora o izgradnji i opredjeljivanja sredstava Tumbas kaže kako ih je ova odluka, nakon svega, vrlo obradovala i očekuju da se problem vodoopskrbe Tavankuta konačno riješi.

»Ova vijest je mene i stanovnike Tavankuta izuzetno obradovala i zahvaljujemo se Vladi Srbije, ministrici Mesarović i pomoćniku gradonačelnika Samardžiću na odluci da se pronađu i odvoje financijska sredstva i da se

potpiše ugovor o izgradnji. Živimo u nadi da ćemo uskoro ugledati izvođenje radova i da će se to zaista i realizirati. Navedeno je da će se uskoro izabrati izvođač radova, provesti javne nabavke i da će radovi na izgradnji magistralnog, odnosno glavnog voda od priključka kod Bajske pruge u Subotici pa do Gornjeg Tavankuta trajati nekih 7-8 mjeseci. Nakon toga potrebno je uraditi razvodnu mrežu po ulicama kako bi doveli vodovodni sustav do kućanstava. Radujemo se i nadamo se da će se rado vi ubrzati i da će do sljedećeg ljeta postojati magistralni vod, ali to znači da nam još nije riješen problem i da nam je i sljedeće ljeto upitno s vodoopskrbom. Jedino ako se i tada ubrzano opredijele sredstva i ubrzano izgradi vodovodni sustav onda će ljudi biti osigurani s vodom.

Ovo je fantastično nešto jer kako se rješava problem s vodom u kućama, ljudi tako rješavaju i neke ekološke probleme i probleme u poljoprivredi i gospodarstvu. Izuzetno se radujemo da nas je netko čuo, jer ipak je Tavankut četvrto mjesto po broju stanovnika u Subotici a toliko se malo ulaže u njega, a živo je mjesto, radi se i svi mi plaćamo doprinosimo zajedničkom fondu iz koga se financira sve, pa bi i ljudi na selu trebali imati iste uvjete za život i rad kao i u gradskim sredinama«, kaže Tumbas za naš tjednik.

J. D.

Nominacija za upis Betlemaša u registar nematerijalnog kulturnog naslijeđa u RS

Živuća božićna priča srijemskih Hrvata

»S obzirom na tako pažljivo očuvanje ovog našeg običaja i nastojanja da naši mladi ne samo upoznaju već budu njegovi nositelji kroz vrijeme, važno nam je da Betlemaši budu upisani u Nacionalni registar nematerijalnog kulturnog naslijeđa kao nematerijalna kulturna baština Hrvata u Srijemu«, kaže Katica Naglić

Betlemaši u Surčinu jedan su od specifičnih običaja Hrvata u ovom mjestu. Nalazi se u katalogu nematerijalne kulturne baštine Hrvata u Srbiji, a održava se i danas. Upravo zbog svoje posebnosti i povijesne i tradicijske vrijednosti, predsjednica Hrvatske čitaonice *Fischer* iz Surčina **Katica Naglić** podnijela je prijedlog za upis običaja Betlemaša u Nacionalni registar Etnografskom muzeju u Beogradu u čijem sastavu je Centar za nematerijalno kulturno naslijeđe i koordinator osobe preporučene iz ovog centra.

Običaj koji živi i dalje

Katalog nematerijalne kulturne baštine Hrvata u Srbiji nastao je kao plod višegodišnjeg istraživanja koje je Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata provodio u suradnji s Filozofskim fakultetom u Zagrebu, Odsjekom za kulturnu antropologiju i etnologiju, drugim institucijama i pojedincima. Suradnica na ovom istraživanju bila je predsjednica surčinske udruge Katica Naglić

»Običaj Betlemaša mi je jedan od omiljenih običaja jer nas okuplja u zajedništvo na Badnjak. Svi žive s radošću ovaj običaj, od mladih sudionika u igrokazu do domaćina koji ih s nestrpljenjem očekuju u svojim domovima. Betlemaši su skupina od četiri do šest mladića obučenih u narodnu nošnju, koji od 17 sati do mise polnoćke idu u ophod kuća, izvode predstavu koja je biblijski tekst i čestitaju Badnjak. Naša udruga nastoji povećati vidljivost ovog običaja u zajednici organiziranjem godišnjih susreta Betlemaša posljednje četiri godine. Kroz ove susrete ispitivali smo povijest održavanja običaja u Surčinu te okupljali grupe Betlemaša iz raznih mjesta kako bi svi zajedno radili na povećanju održivosti običaja«, ističe Naglić.

Betlemaše je osim u Surčinu, Katica Naglić istraživala i u Novom Slankamenu i Novim Banovcima.

»Običaj Betlemaša je u ova tri sela u osnovi isti. Razlike su minimalne. Obilaze se katoličke kuće u selu i završetak obilaska je u crkvi na misi polnoćki. Likovi u igrokazu su kralj Herod (Irod) i tri mudraca: kralj Gašpar, Melhior i Baltazar, uz eventualno sudjelovanje dva deda-

ka. Tekst igrokaza koji je u osnovi biblijski, skraćena je verzija teksta iz opisa običaja Betlemaša u knjizi *Božićni darak s badnjačkom i trikralskom koledom i sedam novih pjesama Božića* autora **Ilije Okrugića** iz 1885. godine. Razlike su minimalne i ukazuju na specifičnost govora u ovim selima u prošlosti. Materijalni elementi običaja su odjeća, narodna nošnja. Surčinci i Banovčani oko pojasa nose kožni remen, Slankamenci trobojnu traku – crveno, bijelo, plavu, a Banovčani su specifični jer nose suknje umjesto hlača. Svi nose visoke papirne kape na glavi, ali s drugačijim ukrasima na njima. Svi nose sablje oko pojasa, drvenu crkvicu – Betlem. Nematerijalni elementi običaja su božićne pjesme koje pjevaju pri ulasku u kuću (crkvu) 'O Betleme' Banovčani i Slankamenci, a Surčinci 'Oj slavna betlemska'. Na izlasku Surčinci pjevaju 'O Betleme', a Banovčani i Slankamenci 'Domaćin sjedi u bijelom dvoru'. Čestitanje Badnjaka u kućama odnosno Božića u crkvi na misi polnoćki isto je u sva tri sela. Možda smo mi u Surčinu posljednjih godina više radili na ovom običaju obnovom nošnji, sablji, kućice Betlema uz pomoć udruge i donatora. Više smo i dublje ispitivali običaj. Popisali smo preko stotinu sudionika u Betlemašima kroz vrijeme, publiciranjem u sredstvima javnog informiranja i samom prijavom Betlemaša u Registar nematerijalnog kulturnog naslijeđa«, kaže Katica Naglić.

Mjesto u registru baštine

Zbog specifičnosti ovog običaja i povijesne vrijednosti, u surčinskoj udruzi odlučili su ući u proceduru za upis u Nacionalni registar nematerijalne kulturne baštine u Republici Srbiji.

»U proceduri prijave nekog elementa za nematerijalno kulturno naslijeđe u Republici Srbiji mora se poštovati pravilnik o upisu. Popunjava se obrazac za prijavu, prikupljaju se suglasnosti trenutačnih nositelja običaja, stručno mišljenje odgovarajućih institucija, slike i video materijal u posljednjih pet godina i postojeća literatura o Betlemašima. Prijavili smo ovaj običaj kao nematerijalnu kulturnu baštinu Hrvata u Srijemu i obuhvatili smo Surčin,

Novi Slankamen i Nove Banovce za sada, s mogućnošću dopune još nekih mjesta iz Srijema. Godinama ispitujem ovaj običaj i prikupljam dokumentaciju te sam dosta toga imala. Kontinuitet prakse koja se prenosi s generacije na generaciju u zajednici je veoma važan element za prijavu u registar. Znamo da se u prijavljenim mjestima običaj bez prekida održao od davnina do danas ali je bilo značajno prikupiti dokaze o održavanju običaja posljednjih pet godina, u skladu s procedurom kroz suglasnosti trenutačnih nositelja iz ova tri sela, slike i video materijale. Dobili smo suglasnosti institucija Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, župe Presvetog Trojstva u Surčinu i župe Rođenje Blažene Djevice Marije u Novim Banovcima te udruge *Stjepan Radić* iz Novog Slankamena«, istaknula je Naglić zahvaljujući se na suradnji u prikupljanju neophodne dokumentacije svim aktivnim Betlemašima – predsjedniku udruge *Stjepan Radić* iz Novog Slankamena **Darku Peki**, upravitelju župe u Novim Banovcima vlč. **Dušanu Milekiću**, ZKVH-u, te **Ani Naglić** na video snimkama igrokaza Betlemaša u svakom mjestu.

Rok za predaju prijedloga za upis elementa na listu nematerijalnog kulturnog naslijeđa u Republici Srbiji bio je 30. lipnja. Dokumentacija je dostavljena u roku. Ono što slijedi je proučavanje dokumentacije od strane koordinatora i komisija uz eventualna pojašnjenja podnositelja. Ovaj proces je u početnoj fazi zbog trenutačnih godišnjih odmora.

»Običaj Betlemaša je izuzetno važan u zajednici Hrvata u Surčinu, Novom Slankamenu, Novim Banovcima, Golubincima, Hrtkovcima i Srijemskoj Mitrovici. To dokazuje činjenica da se običaj kontinuirano održava sve vrijeme od davnina, čak i u vrijeme komunizma i u vrijeme Domovinskog rata 1990-ih. S obzirom na tako pažljivo očuvanje ovog našeg običaja i nastojanje da naši mladi ne samo upoznaju, već budu njegovi nositelji kroz vrijeme, važno nam je da Betlemaši budu upisani u Nacionalni registar nematerijalnog kulturnog naslijeđa kao nematerijalna kulturna baština Hrvata u Srijemu. Žao mi je što nismo ranije podnijeli prijedlog za Betlemaše za upis u nematerijalne kulturne baštine Republike Srbije jer su u međuvremenu pravoslavci već uvrstili svoj običaj Vertepe u Registar. Nadamo se da će nadležni u Centru za nematerijalnu kulturnu baštinu prepoznati značaj i važnost za zajednicu Hrvata u Srijemu i da će prihvatiti Betlemaše u registar nematerijalne kulturne baštine Republike Srbije«, kaže na kraju razgovora naša sugovornica.

Na listu nematerijalnog kulturnog naslijeđa Republike Srbije do sada su upisana 64 elementa. Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata podnio je nominaciju za upis u nacionalni registar stvaralaštva u tehnici slame i dvoglasnog pjevanja šokačkih Hrvatica iz Monoštora. Nominacije su prihaveće i slijedi dalja procedura.

S. D.

Blagdan sv. Lovre u Sonti

Obnovljena oltarna slika sveca mučenika

Blagdan sv. Lovre, koji se obilježava na dan njegove smrti, 10. kolovoza, svečano je proslavljen u župi sv. Lovre u Sonti. Uz mještane koji su proslavili svoj crkveni god, na slavlju su bili i Sončani koji više ne žive u tom selu. Misno slavlje predvodio je beogradski nadbiskup u miru mons. **Stanislav Hočevar** koji je ujedno blagoslovio i obnovljenu oltarnu sliku sv. Lovre.

Sv. Lovro, zaštitnik sončanske župe kao i mnogih u svijetu, bio je mučenik katoličke vjere, spaljen je na lomači u jednom od predgrađa Rima 10. kolovoza 258. Smatra se zaštitnikom knjižničara, komičara, mesara i kuhara.

Oltarna slika u sončanskoj crkvi, ulje na platnu, prikazuje kako sv. Lovru muče na ognju vojnici i svjetina. Kako u svom radu »Baština šokačkih crkava – skriveni dragulj Podunavlja«, koji je objavljen prošle godine u časopisu *Nova riječ* piše **Vladimir Stojanović**, sliku je naslikao **Francisco Falconer** 1792. godine. Bitne izmjene na slici urađene su 1822. godine kada je za njeno doslikavanje angažiran apatinski slikar **Antonio Stordi**. Sliku je 1933. godine potpuno preslikao **Nandor Kujundžić**. Od Falconerovog originala ostala je, kako piše Stojanović, samo kompozicija. Slika je restaurirana 1953. u vrijeme župnika **Marka Polića**. Novu restauraciju uradila je **Snežana Kujundžić** iz firme *Framer* iz Subotice, a obnovljenu sliku na blagdan sv. Lovre blagoslovio je mons. Hočevar.

»Suvremeni čovjek danas misli da je sam sebi dostatan i čitav je svijet orga-

niziran tako da mislimo da je čovjek prvi u svemu. I kada čovjek misli da je sam sebi dovoljan, da ne treba Stvoritelja, onda je sebi oduzeo izvor pravog bratstva. Na što nas poziva sv. Lovro? Rođen je u Španjolskoj u obitelji u kojoj su mu roditelji bili pravi kršćani. Unatoč progonstvima on se odlučio služiti Bogu. Tada kao mladić doživio je pohod budućega rimskog pape **Siksta II.** u Španjolskoj. U tom trenutku je budući papa otkrio izvanrednog čovjeka i zato ga je pozvao da dođe u Rim. Sv. Lovro bio je prvi među đakonima koje je papa Siksto II. posvetio. Njemu je papa

povjerio sve bogatstvo, sva imanja crkve, a na poseban način brigu o siromašnima, gladnima, progonjenima. Deset godina kasnije progoni kršćana postali su još žešći. Papa Siksto II. ubijen je za vrijeme same liturgije. Sv. Lovro strašno je mučen na vatri. On ni onda nije izgubio osjećaj za radost. Što je za nas danas važno? Kako danas biti čovjek? Prvo otkriti kao on da smo i mi stvoreni na sliku i priliku Božju. I zato je moje tijelo nešto sveto. U ovim vremenima ne znamo više cijeniti čovjeka i zato je čovjek danas proganjen ne samo u ratovima, već još više u mirnim vremenima. Unatoč materijalnim bogatstvima suvremeni čovjek nema sreću«, kazao je u propovijedi mons. Hočevar.

Crkva je bila puna vjernika, kako onih koji žive u Sonti, tako i Sončana koji žive u drugim mjestima, pa i državama.

»Jeste, danas je bila puna crkva, ali nekada nas je bilo toliko da se nije moglo proći kroz crkvu. Mlade, tek udane žene bile su do prolaza, pa onda dalje sve starije. Ras-pored gdje će tko stajati bio je i na tavanu. Nisu svi mogli ni ući u crkvu, toliko je bilo naroda«, prisjeća se jedna od najstarijih Sončanki **Pavka Domić.**

Z. V.

Dožeonica u Beregu

Članovi HKPD-a *Silvije Strahimir Kranjčević* iz Berega proslavili su u nedjelju, 10. kolovoza, u crkvi sv. Mihovila *Dožeonicu*. Šokački je to običaj zahvale na kraju žetve.

»Kod Šokaca je uvijek bio običaj da se završetak žetve posebno obilježi. Kad krene rad na polju, svi rade

da se završi dok je lijepo vrijeme i dok ima snage. Domaćin bi se na to pripremio već prije – sačuvao bi koju šunku, kobasice, a nekad i zaklao janje ili prase, samo da svi koji rade budu siti i zadovoljni. Kad se sve pokosi i sveže, zadnji snop nije bio običan snop – to je bio 'Jezusov snop'. Uspravili bismo ga, zabili u njega kose i grablje, svi bi se okupili oko njega, pomolili se i zahvalili Bogu što je žetva sretno završila. Onda bi jedno, dvoje ljudi podiglo taj snop i tri puta na sav glas reklo: 'Jezus, Jezus, Jezus'. Iz njega bi se izvukli najljepši klasovi i od njih splela kitica. Tu kiticu bi stavili na kola, da svi vide da je žetva gotova. Kad bi došli kući, kitica bi se čuvala i za Malu Gospu, nosila bi se u crkvu da se posveti«, kaže predsjednik HKPD-a *Silvije Strahimir Kranjčević* **Milorad Stojnić.**

Z. V.

KUDH Bodrog na Bodrog festu

Kultura i okusi Monoštora

Kulturno-umjetničko društvo Hrvata *Bodrog* i ove godine sudjelovalo je na Festivalu tradicije, kulture i hrane *Bodrog festu* koji se od 2005. godine održava u Monoštora.

Za posjetitelje su u prostoru mjesne hrvatske udruge postavljene izložbe fotografija, a na štandu tradicionalni monoštorski proizvodi.

»Ove godine smo osmislili kulturno-tradicijski program u kući časnih sestara koji nosi naziv 'Kroz objektiv tradicije Gornjeg Podunavlja'. Izložene su fotografije Gornjeg Podunavlja čiji je autor **Budimir Jeftić**, zatim fotografije portreta naših članova odjevenih u tradicijsku nošnju Monoštora, a ispred kuće je jedan izložbeni ambijent koji smo oblikovali tako da ističe tradicijsku priču samoga sela kroz ponudu proizvoda lokalnih proizvođača«, kaže predsjednica *Bodroga* **Anita Đipanov Marijanović**.

U ponudi *Bodroga* bio je komplet za kuhanje ribljeg paprikaša, slatki paket s medom i proizvodima od meda, kao i medenjaci s autentičnim motivom s vizitke sa sekser granom, prepoznatljiv motiv monoštorske, šokačke nošnje.

Za *Bodrog fest* urađene su i majice sa starim monoštorski riječima i izrazima, kao što su *fi-rangla*, *adriminje* i druge, uz natpis »Tko ne zna šokački neka uči«.

Na *Bodrog festu* članovi udruge sudjelovali su i pojedinačno sa svojim domaćim proizvodima kao što su vino, doboš torta, proizvodi od drveta i jelenski rogovi.

ŽPS *Kraljice Bodroga*, MPS *Bodroški bećari* i najmlađi članovi *Bodroga* sudjelovali su i u kulturno-umjetničkom dijelu programa.

Bodrog fest dvodnevna je manifestacija koja promovira kulturna i prirodna bogatstva Monoštora. Prvog dana, 8. kolovoza, organizirano je natjecanje u kuhanju ribljeg paprikaša. Drugog dana, 9. kolovoza, priređeni su nastupi kulturno-umjetničkih društava, u centru sela bili su postavljeni štandovi s domaćim proizvodima i hranom, izložbe fotografija Gornjeg Podunavlja, izložbe slika, klasični glazbeni program u crkvi sv. Petra i Pavla, održana je rekreativna utrka, pokazna vježba Crvenog križa...

Za jubilarni 20. *Bodrog fest* Pošta Srbije ti-skala je poštansku markicu.

Z. V.

Punoljetni *Etnokamp* Hrvatske čitaonice

Društvo, zabava i *Moj grad Subotica*

Započeo je i dugo očekivani 18. *Etnokamp* Hrvatske čitaonice koji traje od 11. do 15. kolovoza i ima neiscrpu temu *Moj grad Subotica*.

Tako je prva aktivnosti u koju je uključeno 110 djece i 65 volontera, bila obilazak Subotice s vodičima, te detaljno razgledanje Gradske kuće, ali i drugih znamenitih građevina u Subotici i motiva secesije.

Po povratku u dvorište DSHV-a gdje se kamp i održava, učenici viših razreda osnovne škole koji su sudjelovali u prekograničnom projektu *Baština koja spaja 2* predstavili su svoje gotove proizvode, majice, šalice, bedževe, magnetne... s vlastitim fotografijama Subotice.

»Za ovogodišnji *Etnokamp* smo odabrali temu za koju svi mislimo da nam je bliska i poznata, međutim kada smo shvatili da puno toga ne znamo, da nikada ne šetamo gradom da bi uživali u arhitekturi i detaljima na građevinama, odlučili smo bolje upoznati našu Suboticu. Subotica nije poznata samo po svojim znamenitostima, građevinama, secesiji, nego i po kulturi, baštini, multikulturalnosti, a ovih dana ćemo nastojati sve to prenijeti na djecu kroz brojne radionice koje smo pripremili. Ono što je novo u ovome kampu jeste da smo se i malo osuvremenili, te smo zahvaljujući prekograničnom projektu imali digitalne radionice s djecom i kupili strojeve uz pomoć kojih možemo našu fotografiju otisnuti na šalice, majice ili već ono što želimo. To je nešto što će obilježiti ovu godinu, a kao i do sada tu su i brojne druge radionice koje se nadovezuju jedna na drugu i pružaju djeci da se pronađu

u svojim sposobnostima«, kaže predsjednica Hrvatske čitaonice **Bernadica Ivanković**.

Ona je također spomenula kako je ove godine vidljiva smjena generacije, odnosno da ima puno nove djece mlađe dobi, koja se tek prilagođavaju ovom vidu rada, dok je s druge strane prepoznatljiv moment da u ima puno djece koja su svojevremeno bili polaznici kampa, a sada su u njemu volonteri, te tako možemo reći da je *Etnokamp* sam sebi odgojio volontere.

Nakon prvog dana, kada su predstavljene sve radionice koje će se u kampu izvoditi, te podijeljene uloge i zadaci, stigao je i drugi dan kada se išlo na cjelodnevni izlet u Žednik u župu sv. Marka Evanđelista, gdje ih je sve (dva autobusa) raširenih ruku dočekaio tamošnji župnik vlč. **Franjo Ivanković**.

Od putovanja autobusom, pa sve do povratka, samo su se redala razna uzbuđenja, te je dan prošao uz igru, pjesmu, ples, radionice, tamburašku i dramsku sekciju, zabavne i edukativne igre, individualni rad na računalu na izradi vlastitih kreacija, a nije izostala ni dobra hrana – pileća korpica, nudle, grožđe, lubenice i na kraju još i fritule...

Ovo su tek prva dva dana, a budući da je završna priredba i prodajna izložba radova rezervirana za danas, 15. kolovoza u 18.30 sati, tek slijedi pravi prikaz svega onoga što se u ovogodišnjem 18. *Etnokampu* radilo.

Ž. V.

Predstavljanje bandaša i bandašice *Dužijance 2025.*

Žetvena radost u očima mladih

»Još kao djevojčica sam maštala o tome kako ću i ja jednog dana biti bandašica. Sada mi se ta želja ostvarila i ja sam zaista, u svakom momentu uživala«, kaže Marija Dulić

Predvoditelji žetvenih svečanosti – *Dužijance 2025.* godine bili su **Marija Dulić** i **Tomislav Ivanković**, studenti četvrte godine fakulteta. Oboje su odrasli u obiteljima u kojima se čuva tradicija ovdašnjih Hrvata i koji su od malih nogu u nošnji, u *Dužijanci*, te su upravo radi toga, radi usađene ljubavi prema svome prihvatili ovu časnu ulogu biti bandaš i bandašica.

Njihova zadaća započela je još na Markovo (25. travnja) – blagoslovom žita i traje sve do Bunaričkog proštenja, kada će pred oltar donijeti sliku Gospe bunaričke – Gospe od suza.

Bandašica Marija

Marija je rođena 2002. godine u Subotici, kao drugo dijete **Zvonka** i **Jelene Dulić**, te ima stariju sestru **Ivanu**. Završila je osnovnu školu *Matko Vuković* i Gimnaziju *Svetozar Marković* na hrvatskom jeziku i dolazi iz subotičke župe Uskrsnuća Isusova. Studentica je četvrte godine Arhitektonskog fakulteta u Beogradu.

Kako je Marija rekla, život joj je obilježio folklor, te je dugi niz godina bila članica folklornih sekcija u HKC-u *Bunjevačko kolo*.

»Veliku ljubav prema nošnji i folkloru pružili su mi moji dragi *majka, dida* i roditelji, pa sam od malena rasla uz čuvanje tradicije. Spoj koji folklor nudi u vidu plesa, pjevanja, glume i prikazivanja nošnje je za mene spoj u kojem se pronalazim. Kao veliki ljubitelj starog i očuvanja običaja, usmjerila sam se k arhitekturi u kojoj me najviše interesiraju teme nalik odnosa starog i novog i restauracije starog. Smatram da je veoma važno čuvati svoju tradiciju, kako nas je Gospodin stvorio. Budući da me je obitelj naučila njegovati običaje, nastojat ću ih prenositi mlađima, pružajući kroz *Dužijancu* zahvalu Gospodinu za sve što imamo i što jesmo«, kaže Marija.

Osim odlaska na sve seoske i okolne *dužijance*, Marija i Tomislav imali su obvezu organizirati i očistiti žito za blagoslov i dijeljenje ljudima, te za pletenje vijenaca, ali i pripremiti se za središnju proslavu *Dužijance*. Marija je za ovu prigodu po uzoru na stari *piket*, koji je nosila u *Bandašicinom kolu*, kreirala i *bandašicino ruvo*. Po njenoj želji *mustru* je bijelim koncem izvezla **Suzana Kopunović**, dok je za šivanje zaslužna **Barbara Beretić** iz Tavankuta. U petak na predstavljanju bandaša i bandašice Marija je bila u svili staroj više od 100 godina, a gornji dio – *otunčica* je šivana prije 10 godina i rad je **Cecilije Štricki**.

»Odrasla sam u tome i jako sam bila uzbuđena, sve mi je bilo lijepo i u svemu

sam uživala. Briga za nošnju mi je također nešto posebno drago i u tome se pronalazim. Sudjelovali smo na svim seoskim *dužijancama* i mnogi su govorili kako je to naporno, ali meni nije bilo, valjda jer to jako volim. Također, čišćenje žita je prošlo jako brzo. Imali smo dobru ekipu, a kad je došlo na red pletenje *vinaca*, naučila sam plesti. Isplela sam *vinac* za karuca i u tome sam se pronašla. Jednostavno rečeno, uživala sam u svemu. Još kao djevojčica sam maštala o tome kako ću i ja jednog dana biti bandašica. Sada mi se ta želja ostvarila i ja sam zaista u svakom momentu uživala. Kada sam prihvatila ovu časnu ulogu, samoj sebi sam rekla, sada sve ili ništa. Dala sam se maksimalno i sve bi ponovila. Možda je nedjelja naporna, jer imamo obveze cijeli dan, a i od prethodnih dana smo već umorni, ali ovo je bio poseban doživljaj i sve je bilo onako kako smo planirali. Sve na zahvalu Bogu. Zaista mislim da je sve bilo lijepo i svečano, a tome smo i težili«, priča s ponosom i sjajem u očima bandašica Marija.

Bandaš Tomislav

Ovogodišnji bandaš Tomislav Ivanković rođen je 2002. godine u Subotici kao najmlađe dijete **Andrije** i **Ivanke Ivanković**, te ima stariju braću i sestre: **Kristinu**, pokojnog **Marina**, **Ivana**, **Luku** i **Elizabetu**.

Osnovnu školu *Ivan Milutinović* i Gimnaziju *Svetozar Matković* završio je na hrvatskom jeziku, a sada je student četvrte godine Fakulteta strojarstva i brodogradnje u Zagrebu, na usmjerenju automatizacija u proizvodnji. Tomislav dolazi iz subotičke župe Marija Majka Crkve.

Kada god može i kada je u Subotici, rado se odaziva na aktivnosti koje organizira Pastoral mladih Subotičke biskupije, a budući da je veći dio godine u Zagrebu, tamo je aktivan na župi Duha Svetoga na zagrebačkom Jarunu, gdje volontira u oratoriju *Dominik Savio*. Uz to, Tomislav je dugogodišnji čuvar Božjeg groba u Subotici, te i sudionik brojnih *Dužijanci*.

»Odrastajući u obitelji poljoprivrednika, na njivama, zaljubio sam se u naš krajolik, naša polja, našu tradiciju i običaje. Isto tako sam shvatio koliko ovisimo o Njegovoj providnosti i koliko je važno da mu zahvaljujemo za sve ono primljeno, što je i sama bit *Dužijance*. Moram priznati da se moj doživljaj *Dužijance* sada promijenio. Tek sada kad sam se našao u ulozi bandaša, doživio sam tu njezinu veličinu. Veličinu i po značenju i smislu, ali i po velikoj organizaciji i brojnim manifestacijama. Sudjelovao sam i do sada u *Dužijanci* ali tako da bih se obukao i došao na misu i na povorku, a sada sam vidio ono što je 'iza kulisa' i što je

sve potrebno da bi je imali onakvu kakvu je ljudi sa strane vide. Sada su tu bile brojne pripreme, iščekivanje, ogroman posao – od blagoslova žita, pa sve do čišćenja istog i pletenja *vinaca*, a ima tu i brojnih sitnih obveza. Zvali su mene i ranije na čišćenje žita, pa sam dolazio onako usput koliko sam i kad mogao, a sad sam i sam vidio koliko znači kad imaš ljude oko sebe koji su voljni pomoći«, priča Tomislav.

U brojnim pripremama i aktivnostima bilo je potrebno pripremiti i nošnju, te je tako ovogodišnji bandaš šivao novo odijelo za bandaša koje podrazumijeva čakšire, košulju, kravatu i sako, te čizme i šešir. Odijelo je, kao i prsluk koji je nosio u *Bandašicinom kolu* šivao **Imre Udvari** iz Aleksandrova, a za ostala događanja prsluke je posuđivao iz *Bunjevačkog kola* i od bandašicine obitelji.

Pitali smo Tomislava i je li teško biti bandaš, na što je on odgovorio: »Moram priznati da pomalo i jeste, konkret-

no ovih posljednjih nekoliko dana je bilo puno priprema, nervoze, iščekivanja... ali u isto vrijeme su tu bili i ponos i čast, ljepota, zajedništvo... Možda bi bilo najbolje da na ovo pitanje odgovorim za tjedan dana, kada sve emocije slegnu«, kaže Tomislav uz smijeh i nadovezuje se: »Ipak moram reći da sam zadovoljan sa svim, da je sve prošlo onako kako smo planirali, nadam se da ni mi nismo nigdje pogriješili, ali smo sve radili iz srca. Mislim da se solidan broj ljudi uključio u ovogodišnju *Dužijancu*, kako onih koji su sudjelovali u programu, tako i onih koji su došli samo gledati. Svaka podrška nam je bila značajna, osobito kada vidiš svoju obitelj i prijatelje da su tu uz tebe«.

Bunaričko proštenje, koje će biti slavljeno 31. kolovoza na Biskupijskom svetištu Gospe od suza, posljednji je događaj u programu *Dužijance 2025*.

Ž. V.

Dvorac Pejačević u Jarkovcima

Pripreme za rekonstrukciju

U okviru projekta rekonstrukcije dvorca Pejačević u Jarkovcima u Općini Inđija, započeli su istražni radovi. Projekt rekonstrukcije podržala je Pokrajinska vlada. Radove izvodi Saobraćajni institut CIP, a vrijednost ugovora iznosi šest milijuna dinara. Prema najavama lokalne samouprave, nakon završetka istražnih, očekuje se početak građevinskih radova na kompletnoj rekonstrukciji objekta. Riječ je o veoma kompleksnom projektu koji zahtijeva više faza, kako bi se utvrdila stabilnost objekta te ostali važni faktori prije samih radova na obnovi.

Dvorac Pejačević u Jarkovcima predstavlja jedan od značajnih kulturno-povijesnih spomenika u Općini Inđija. Dvorac je sagrađen krajem XIX. stoljeća kada su rumskim vlastelinstvom upravljali grof **Petar Pejačević** i njegov sin **Adolf**. Zgrada je korištena kao stambeni objekt za povremeni boravak obitelji Pejačević. Kompletna dekoracija na fasadama objekta je od opeke i drveta. Objekt ima osnovu u obliku slova T s poprečnim krilima u prizemlju i na katu. Prvo je samo na katu bila terasa, a kasnije je dozidana još jedna u prizemlju, ovalnog oblika u neobaroknom stilu. Ljetnikovac je bio okružen vrtom. Prvobitno je bio namijenjen za povremeni boravak, odmor i lov.

Oko dvorca se razvilo cijelo naselje od pomoćnih prostorija i kuća za radnike na imanju, koje je nazvano, kao i ljetnikovac, *Moja volja*. Do 1906. godine ljetnikovac je bio

Foto: Wikipedia

upravna zgrada za grofove sluge i ljude koji su radili na njegovom imanju u Jarkovcu.

Nakon Prvog i Drugog svjetskog rata imanje je većim dijelom uništeno a sve pomoćne vlastelinske zgrade porušene. Ljetnikovac je nakon toga mijenjao namjenu, pa i vanjski i unutarnji izgled. Između dva svjetska rata bio je u njemu dom za slijepe djevojke pod zaštitom kraljice **Marije Karađorđević**. Nakon što je dom iseljen, dvorac

kupuje čuveni srpski neurokirurg dr. **Milivoje Kostić**. U njegovom posjedu bio je do 1954. godine kada ga preuzima mjesna zajednica. Nakon toga u njemu je bila ambulanta, škola, vrtić i mjesna zajednica, stanovi za učitelje. Posljednjih godina dvorac je koristila škola sve dok boravak u njemu nije postao nesiguran.

Zbog svojih arhitektonskih vrijednosti, ovaj objekt smatra se jednim od karakterističnih primjera arhitekture tog perioda u provincijalnim dijelovima Austrougarske Monarhije. Zbog svoje jedinstvenosti i specifičnosti, prijedlog za zaštitu objekta je podnesen 1987. godine.

Nakon obnove, ovaj važan kulturno-povijesni objekt dobit će novi izgled i postat će dio kulturno-turističke ponude inđijske općine.

S. D.

Foto: Mina Đurić

HKC Srijem – Hrvatski dom na Schmidtovim danima u Bapskoj

BAPSKA – Hrvatski kulturni centar *Srijem – Hrvatski dom* iz Srijemske Mitrovice sudjelovao je na manifestaciji 15. *Schmidтови dani* u Bapskoj, koja je održana 8. i 9. kolovoza. *Schmidтови dani* u Bapskoj ove godine obilježavaju 114 godina znanstveno-arheoloških istraživanja na tome području. Tim povodom pripremljen je bogat kul-

turno-umjetnički program, organizirani su koncerti tamburaških sastava te nastupi kulturno-umjetničkih društava. Dvodnevna kulturno-tradicijska manifestacija povezana je s arheologijom i podsjeća na dugu tradiciju arheoloških istraživanja prapovijesnog lokaliteta Gradac s iznimnim etnografskim naslijeđem Bapske.

Uz ostale sudionike, HKC *Srijem* predstavio se koreografijom *Srijem*, a kako kažu, vratili su se s puno dobrih dojmova u nadi da će nastaviti suradnju i u budućnosti. Ovo je drugi put da HKC *Srijem* sudjeluje u ovom kulturnom događaju. Prvi nastup imali su prije 11 godina kada su zvanično počeli suradnju s KUD-om *Sloga* iz Bapske i tamošnjim mjesnim odborom.

S. D.

Filmske večeri u Tavankutu

TAVANKUT – U okviru *Tavankutskog kulturno lita 2025.*, u petak i subotu, 15. i 16. kolovoza, u tavankutskom Pastoralnom centru bit će održane *Filmske večeri u Tavankutu*.

U petak od 19 sati bit će prikazan animirani film »Zvijezda«, a u subotu od 20 sati američki igrani film »Dvojica papa«.

Zatvaranje likovne kolonije Stipan Šabić 2025.

PALIĆ – Zatvaranje XIII. saziva Međunarodne likovne kolonije *Stipan Šabić 2025.*, koju organizira Hrvatska likovna udruga *Croart* iz Subotice, bit će održano u nedjelju, 17. kolovoza, s početkom u 18 sati.

XIII. saziv kolonije održava se na Paliću kraj Subotice, u prostorijama Hotela *Roadside*, Ulica Prežihova Voran-

ca 45. Na koloniji sudjeluje 13 gostujućih umjetnika iz više europskih zemalja.

U programu zatvaranja sudjeluje studentica flaute **Lucija Vukov**, a koloniju će zatvoriti ravnateljica Muzeja grada Iloka **Marijana Jukić**.

Likovna kolonija u župi Našašća sv. Križa u Srijemskoj Kamenici

SRIJEMSKA KAMENICA – Peti saziv likovne kolonije u župi Našašća sv. Križa u Srijemskoj Kamenici bit će otvoren sljedećeg petka, 22. kolovoza, u 13 sati. Na ovogodišnju koloniju prijavljeno je 25 sudionika koji će slikati Kamenički park, koji je i glavni motiv kolonije.

Kamenički park je park u Srijemskoj Kamenici, koji od prosinca 2008. godine ima status spomenika prirode i pod zaštitom je države. To je najveći novosadski park, koji se nalazi na desnoj obali Dunava i zauzima površinu od oko 20 ha.

Kolonija će započeti 22. kolovoza okupljanjem umjetnika u 9 sati u župi Našašća sv. Križa, te obilaskom Kameničkog parka. Kolonija će trajati do 23. kolovoza, kada će svečano biti zatvorena u 14 sati.

Organizator kolonije je HKC *Novi Sad* u suradnji sa Svetištem Gospe Snježne – Tekije i Srijemskom biskupijom, župom Našašća sv. Križa Srijemska Kamenica, Spomen Zbirkom Jovana Jovanovića Zmaja iz Srijemske Kamenice i Vodama Vojvodine.

Predstavljanje knjige Više, više od riječi – sabrane pjesme Vojislava Sekelja

SUBOTICA – Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata organizira Književni salon na kojem će biti predstavljena knjiga *Više, više od riječi – sabrane pjesme Vojislava Sekelja*. Salon će biti održan u dvorištu Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata (Laze Mamužića 22) u četvrtak, 28. kolovoza u 19 sati. Ulaz je slobodan.

U književnom salonu sudjelovat će **Mirko Kopunović**, priređivač knjige, **Katarina Čeliković** i **Klara Dulić Ševčić**.

Sastali se alasi i bećari

MONOŠTOR – Tradicionalna gastronomska manifestacija u kuhanju ribljeg paprikaša *Sastali se alasi i bećari* koju organizira KUDH *Bodrog* bit će održana u subotu, 30. kolovoza, s početkom u 18 sati. Kuhanje će biti u Kući časnih sestara, a večera u Domu kulture u Monoštoru. Kako organizatori najavljuju, »manifestacija slavi bogatu kulturu i tradiciju koje su oblikovale naš kraj, okupljajući alase i bećare, simbole ribarskog načina života. Tijekom cijele večeri posjetitelji će imati priliku uživati u rici jelena iz obližnjih šuma, mirisima kuhane ribe iz kotlića i pucketanju vatre«.

Izložba slika s 40. saziva kolonije slamarki u Tavankutu

Bogatstvo povijesti, truda, umjetnosti i predanosti

»Ova kolonija već 40 godina okuplja zaljubljenice u stvaralaštvo, čuva tradiciju, pretvara slamu u umjetnost. Na ovogodišnjoj koloniji nastalo je 33 slike, a posebno smo ponosni što su dvije slike izradila djeca, naši najmlađi sudionici. Danas kad stojimo pred ovim slikama, ne gledamo samo umjetnička djela – pred nama je priča o zajedništvu, vidimo snagu žena koje su odlučile stvarati, njegovati kulturnu baštinu i međusobno se podržavati«, rekla je Rukavina Prčić.

Izložba slika nastalih na 40. sazivu Prve kolonije naive u tehnici slame, koji je održan od 4. do 12. srpnja u Tavankutu, otvorena je prošloga petka u predvorju Gradske kuće u Subotici, tradicionalno uoči središnje proslave žetvene svečanosti *Dužijance*.

Na koloniji je nastalo 33 slike koje su izradile članice slamarskog odjela tavankutskog HKPD-a *Matija Gubec*, dvije sudionice kolonije iz Srijemske Mitrovice, jedna iz Velike (RH), a izložena su i dva dječja rada.

Nazočnima se obratila voditeljica slamarskog odjela *Gupca Marija Rukavina Prčić* ističući kako nije u pitanju otvaranje samo još jedne izložbe već se slavi jubilej koji sa sobom nosi bogatstvo povijesti, truda, umjetnosti i predanosti.

Izložbu je otvorila nekadašnja dugogodišnja voditeljica ovog odjela **Jozefina Skenderović** koja je sudjelovala na svih 40 kolonija.

»Sad smo se neki dan **Marija Dulić** i ja prisjetile samih početaka kada smo naš četiri slammarke 1985. godine bile gošće nekadašnje Jugoslavenske kolonije kipara naivaca u Ernestinovu. Uz njihovu veliku podršku i pomoć smo iduće, 1986., sazvali Prvi saziv jugoslavenske kolonije slamarki. Prije koji dan smo se vratile također iz Ernestinova i srela sam se s jednim svojim znancem koji mi je kroz razgovor prokomentirao – ah, taj vaš 'tavankutski sindrom'. Pa ako voljeti svoje i raditi za svoje, ljudi definiraju kao sindrom, složiti ću se s tim. A mojih 40 godina na koloniji nije sve, ja sam sa slamom počela raditi pet-šest godina prije toga, a ni to nije početak ovog 'tavankutskog sindroma', i prije mene su bili neki koji su 'bolovali' od njega, poput **Stipana Šabića** i **Nace Zelića** koji su jako puno radili, a mi samo nastavljamo što su oni započeli. Vjerujem da će se ovo još jako dugo nastaviti i da neće prestati«, istaknula je Skenderović.

Uz slike od slame posjetitelji su do nedjelje mogli pogledati i druge radove nastale od zlatnih vlati žita, poput minijatura, čestitki, ukrasa, nakita i raznih suvenira.

I. Petrekanić Sič

**Lijepa lica dobre književnosti!
Nova knjiga u nakladi NIU »Hrvatska riječ«.**

Knjiga se može nabaviti u NIU »Hrvatska riječ« po cijeni od 700 dinara.

Koncert folkloraša iz Subotice i Čučerja

Kad zapivam i kolo zaigram

U dvorištu Hrvatskog kulturnog centra *Bunjevačko kolo* 11. kolovoza održan je zajednički koncert reprezentativnog folklornog odjela ovog Centra i gostiju – Hrvatskog kulturno-prosvjetnog društva *Bosiljak* iz Čučerja (Hrvatska).

Ovaj koncert nastavak je suradnje koja je započela u petom mjesecu ove godine, kada su folkloraši *Bunjevačkog kola* gostovali u Zagrebu.

Gosti iz Čučerja, nakon 23 godine ponovno su sudjelovali i na *Dužijanci* i to na folklornoj večeri, te na svetoj misi i u povorci kroz grad, a ovo im je bila završna večer u kojoj su pokazali dio svoje tradicije u folkloru, pjevanju i sviranju. Za njima nisu zaostajali niti domaćini, koji su četvrtu večer zaredom imali nastup. Tako je publika imala priliku uživati u vrhunskom izvođenju pjesama i plesova iz: Turopolja, brodogradnog Posavlja – Slavonije, Jaskanskog polja, Zagorja, Međimurja, Čučerja, te u Vlačkom nadigravanju i Momačkom kolu. Nisu izostali na tamburaši, koji su uz pratnju folklorašima imali svoje instrumentalne točke. Program je završen zajedničkom izvedbom pjesme *Kolo igra, tamburica svira*.

»Kada smo prošle godine dogovorili ovu suradnju bili smo uzbuđeni da ćemo nakon 23 godine ponovno biti na *Dužijanci*, jer znamo koliko je to veliki događaj za Hrvate Bunjevce na ovim prostorima. Drago nam je da smo mogli biti dio tog velikog spektakla ponovno i s velikim uzbuđenjem i veseljem smo prihvatili ovo gostovanje. Na poziv domaćina, članova HKC-a *Bunjevačko kolo*, ovaj boravak smo produžili i s našim prijateljima iz Subotice priredili zajednički koncert. Na tome im zahvaljujem i nadam se daljoj suradnji i da neće ponovno proći ovoliko godina da se susretnemo i zajedno pokazujemo ono što najbolje znamo«, rekao je predsjednik HKPD-a *Bosiljak Davor Gabud*.

Predsjednik HKC-a *Bunjevačko kolo* **Lazar Cvijin** je također istaknuo radost zbog ovog zajedničkog nastupa i podsjetio kako je ovakva večer prošle godine prvi puta održana, te se nada kako će ovo biti nešto što će se i narednih godina nastaviti.

»Prvenstveno, željeli smo iskoristiti mogućnost da po jedno od najboljih društava koje gostuje na *Dužijanci* zadržimo na ovom programu, te tako i njima damo priliku za još jedan nastup. Ovakav kvalitetan nastup je motivacija i njima, ali i nama, odnosno našoj djeci da rade, da se usavršavaju i da imaju priliku vidjeti kako to drugi ansambli rade. Ujedno, to je i gostima veći motiv za dolazak, jer im gostovanje traje četiri dana. Rekao bih da je to na obostranu korist, a ako tome dodamo da su osim koncerata to i odlični susreti, kako po pitanju dalje suradnje, tako i po pitanju međusobnog druženja folkloraša, onda je to dodatni plus«, kaže Cvijin.

Održavanje ovog koncerta pomogli su Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije RH i Hrvatsko nacionalno vijeće.

Ž. V.

Na Paliću otvoren XIII. Saziv umjetničke kolonije *Stipan Šabić 2025.*

Četrnaest umjetnika iz sedam zemalja

Trinaesti saziv umjetničke kolonije *Stipan Šabić 2025.* koju organizira Hrvatska likovna udruga *Croart* iz Subotice svečano je otvorena 12. kolovoza u restoranu *Roadside* na Paliću. Koloniju je otvorila predsjednica HLU-a *Croart* **Nela Horvat** i osnivač i član Upravnog odbora **Josip Horvat**, a konferansu je vodila tajnica Udruge **Jelena Lipozenčić**.

Tijekom šest dana slikari će raditi na svojim djelima, običi prirodne, kulturne i povijesne znamenitosti Palića i Subotice a nakon završetka kolonije udruzi *Croart* darovati svoje radove.

Nela Horvat je rekla kako ove godine na koloniji sudjeluje 14 umjetnika iz sedam zemalja – Rumunjske, Mađarske, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Austrije, Srbije i Hrvatske.

»Svatko od vas donio je dio svog dara iskustva i vizije, dio sebe i duše zemlje iz koje dolazi, a svi zajedno stvaramo posebnu priču i ostavljamo jedan trag u spomen na djelo i rad likovnog pedagoga **Stipana Šabića**«, poručila je Nela Horvat.

Josip Horvat je otvorio izložbu i poručio sudionicima da će njihova djela ostati svjedocima kreativnog rada uz podsjećanje i u čast subotičkog umjetnika i likovnog pedagoga Stipana Šabića, te će same umjetnike podsjećati na vrijeme koje su proveli na Paliću i u Subotici.

Kolonija se svečano zatvara u nedjelju, 17. kolovoza u 18 sati.

J. D.

Biskupijsko svetište Gospe od Suza – Bunarić

Biskupijsko Marijansko svetište Gospe od suza ili kako ga se rado naziva svetište na Bunariću, nalazi se na izlazu iz Subotice, na obodu jezera Palić, a specifično je po tome što ga hodočaste i vjernici katoličke i pravoslavne vjeroispovijesti, te je ono jedino ekumensko svetište u Europi. Pripada subotičkoj župi Marija Majka Crkve, a o njemu skrbi rektor svetišta i župnik spomenute župe mons. **Željko Šipek** s vjernicima ove župe.

Poznato je po tome da je bolesna djevojka, nakon što se okupala na tamošnjem bunaru ozdravila. Jasno je da nije izvor čudotvoran, nego da je u pitanju vjera. Crkva je još 1893. godine i službeno dala svoj pristanak za ovo hodočasničko mjesto, te je tada i započelo javno štovanje ovoga marijanskog svetišta. Iste te godine podignut je križ, a tri godine kasnije je podignuta i kapelica koja se nalazi točno iznad bunara. Kasnije su sprovedene cijevi kako bi narod i danas mogao doći do vode s tog bunara.

Kasnije je izgrađen i veliki oltar, te je 2002. godine bila velika obnova svetišta, a od 1968. godine se ovdje nalazi slika Gospe od suza koja je donesena s hodočašća iz Siracuze.

Događanja u narednom periodu na Biskupijskom svetištu Gospe od Suza na Bunariću:

15. kolovoza – Velika Gospa – u 19 sati dvojezična sveta misa

28. kolovoza – Prvi dan trodnevnice – u 18.30 krunica, u 19 sati sveta misa

29. kolovoza – Drugi dan trodnevnice – u 18.30 krunica, u 19 sati sveta misa

30. kolovoza – Treći dan trodnevnice – u 19 sati je pokorničko bogoslužje (prilika za svetu ispovijed)

– 20.30 sati procesija sa svijećama

– 21.15 sati sveta misa

31. kolovoza – Proštenje, raspored svetih misa je sljedeći: 6.30 sveta misa; u 8 sati biskupska sveta misa na mađarskom jeziku i u 10 sati biskupska sveta misa na hrvatskom jeziku, a obe predvodi biskup Subotičke biskupije **Franjo Fazekas**; u 17 sati sveta misa za bolesnike i djelatnike Caritasa.

Važno je napomenuti kako se nalazimo u Svetoj godini, te da je Bunarić mjesto potpunog oprosta, osobito u dane koji dolaze – 30. i 31. kolovoza. Za potpuni oprost, kako je u svojoj pobudnici istaknuo biskup Subotičke biskupije Franjo Fazekas, potrebna je skrušena i iskrena ispovijed, aktivno sudjelovanje na svetoj misi i pričest, te izmoliti određene molitve (Vjerovanje, Oče naš, Zdravo Marijo i Slava Ocu) na nakanu Svetog Oca, te prije hodočašća učiniti dobro djelo onima koji su u nekakvoj potrebi.

Ž. V.

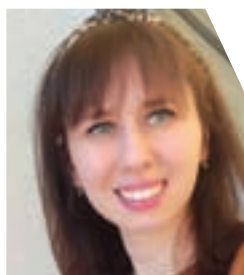

Proštenje sv. Roka

Na blagdan sv. Roka, 16. kolovoza u istoimenoj župi u Subotici bit će slavljen proštenje. Svetu misu u 18 sati predvodit će preč. **Josip Leist**, palički župnik, a na kraju svete mise bit će blagoslov trudnica. Misnom slavlju prethodit će cjelodnevno euharistijsko klanjanje.

Molitvan u čast sv. Roka

Spasitelju, Isuse Kriste, u svojoj blagoj providnosti i očinskoj mudrosti postavio si svetoga Roka moćnim zaštitnikom protiv zaraznih bolesti i po njemu uvijek dijelio obilje blagoslova ljudima u bolesti i tjeskobi. Pošalji ga u ovom času kad nam je zdravlje ugroženo; neka nas štiti i za nas moli kako bismo bili dostojni Tvojih obećanja. Ne dopusti, Gospodine, da se oslanjamo samo na svoje umijeće i znanje, već da se pouzdajemo u Tvoju pomoć i veliko milosrđe. Udijeli nam zdravlje duše i tijela kako bismo trajno mogli iskazivati Tebi slavu i hvalu. A svi za koje molimo, žive ili mrtve, neka po zagovoru Tvojih svetih miljenika milostivo dobiju oproštenje svojih grijeha i zasluže stići u vječni život u nebu. Po Kristu, Gospodinu našem. Amen.

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Ponizna službenica Gospodnja

Slavimo Veliku Gospu, onu koja je svojom skromnošću i jednostavnošću zaslužila najveću ulogu koju smrtni čovjek može imati u povijesti spasenja, te tako zavrijedila i biti uznesena na Nebo.

Potpuno predana volji Božjoj

Svetkovina Marijina Uznesenja na Nebo sažima u sebi sve ono što je ona bila, i sve ono što iz njenog života tijekom godine kroz blagdanne slavimo. Bila je ono što više nitko nikada ne može postati, majka Kristova, ali istovremeno skromna i jednostavna, potpuno predana volji Božjoj. Iako joj je iskazana čast kakvoj se nitko više od ljudskog roda ne može nadati, ona ostaje uzor poniznosti i pouzdanja u Božju providnost. Trenutak naviještenja ogledalo je Marijinog poniznog služenja s potpunom oslonjenošću na Boga, a kao nagrada dolazi uznesenje koje sada slavimo.

U njezinom hvalospjevu, koji izgovara kada dolazi Elizabeti s radosnom viješću da će postati majkom Spasiteljevom, pronalazimo sve što treba i danas imati na umu i po čemu treba živjeti. Prije svega, ona se smatra neznatnom službenicom i svjesna je da Bog po njoj čini velika djela. Ali ne bi tako bilo da nije pristala biti službenica Gospodnja i dopustila da se po njoj ostvari riječ Božja. I čini se u prvi mah kako nije neobično prihvatiti takvu Božju ponudu, pa tko bi je odbio. No, ako malo promislimo o svim okolnostima Marijina života, vidimo da je iz ljudske perspektive prihvaćanje Božje ponude ludost. Židovski zakon predviđao je kamentovanje za djevojku koja je trudna a nije se udala. S druge strane, ako bi to čak i uspjela prikriti, što će reći njezin zaručnik na njezinu trudnoću. Josip je i želi ostaviti, što je, opet iz ljudske perspektive, potpuno razumljivo. Bogata Izraelova povijest po-

kazuje da Bog čuva one koji su mu vjerni, da svoje službenike ne ostavlja same. Pa se tako i Marija potpuno predaje u Božje ruke, sa sigurnošću da će on biti uz nju jer mu ostaje vjerna službenica. Tako je i bilo. Iako njezin život kao majke Kristove nije bio lak, Bog je sve vodio i uredio tako da zaštiti svoga Sina i njegovu majku.

Uzor i zagovornica

Marija već na početku svoje uloge u povijesti spasenja shvaća veličinu Božje milosti koja joj je iskazana, zato hvali i slavi Gospodina: »Veliča duša moja Gospodina, klikće duh moj u Bogu, mome Spasitelju, što pogleda na neznatnost službenice svoje« (Lk 1,46b-48a). Koliko puta smo i sami bili svjesni veličanstvenih Božjih djela u svome životu, koliko puta smo prepoznali njegovo djelovanje oko nas, čak i po nama, tada smo trebali i sami veličati Gospodina za ta velika djela. Čak i kada nismo svjesni veličine njegova djelovanja, kada ne prepoznamo znakove njegove prisutnosti i zaštite, i tada ga trebamo slaviti i veličati ga, jer Bog je s nama i kada ga ne prepoznamo. On ne napušta službenike svoje, već čovjek u svojoj grješnosti napusti Boga. »Od koljena do koljena dobrota je njegova nad onima što se njega boje.« (Lk 1,50). Bog ostaje dovijeka vjeran svojim obećanjima, ostaje uvijek uz one koji ostaju uz njega, koji žele, kao Marija, biti njegovi službenici, potpuno se predajući u njegove ruke, pouzdajući se u njegovu ljubav i dobrotu.

Marijina skromnost i potpuno predanje stavili su je na posebno mjesto u povijesti spasenja, a ljudima je ostala kao najvrjedniji uzor u vjeri te najveća zagovornica u potrebama. Stoga, nemojmo je promatrati samo kao zagovornicu, već učimo od nje kako se živi oslonjen na Božju providnost.

Kapelice – nadgrobnni spomenici u grobljima (XXII. dio)

Znameniti Hrvat na Katoličkom groblju u Beloj Crkvi

Josip barun Lazarić od Lindara spada u iznimnu skupinu austrijskih i austro-ugarskih generala koji su za svoje junaštvo odlikovani najprestižnijim habsburškim vojnim odličjem

Belu Crkvu, mjesto na krajnjem jugoistoku Banata, povijest povezuje s regionalnim sjedištem Vojne krajine koja je formirana u oblastima koje je Habsburška Monarhija vratila od Osmanske pod svoju kontrolu početkom XVIII. stoljeća. Ova varoš se počela razvijati 1722., nakon kolonizacije Nijemaca, koju je organizirao **Claudius Florimund Mercy**, utemeljitelj grada. Nijemci ostaju većina sve do prije 80 godina. Planskim angažiranjem vojnoga personala i naseljavanjem civila, Bela Crkva je procvatila, napose razvojem vinogradarstva, industrije, transporta, obrtništva i, posljedično, iznimno bogatog građanskog života.

Rimokatoličko groblje, koje se danas nalazi između ulica 1. oktobra i Save Muncana, uređeno je 1828. godine, nakon izgrađene monumentalne župne crkve sv. Ane (1802.). Iz ulaznog pravca je aktivno groblje, no ono se, k istoku, nastavlja u starije dijelove. Unutar groblja je i mjesto za sahranjivanje evangelika te Židova. Etnički sastav sahranjenih katolika na cijelom Katoličkom groblju, ako se gledaju svi donekle sačuvani nadgrobnni spomenici, koji također svjedoče o nekoć bogatom gradiću, prati povijesni etnički sastav lokalne katoličke zajednice. Na prvom su mjestu Nijemci, za njima su Česi (danas dominantno katoličko stanovništvo), Mađari, Hrvati, te mali broj Srba i Rumunja.

Schmitz i Wenzel

Glavni grobljanski put završava se na ulazu u jedno-brodnu kapelu s transeptom iz 1888. godine liječničke porodice **Schmitz**. Gotička kapelica s tornjem sadrži grobnu ploču članova ove obitelji: **Johanna Nepomuka** (1790. – 1850.), **Julie** rođ. **Steingassner** (1802. – 1884.), **Gustava** (1821. – 1875.), **Emilie** (1823.- 1887.), **Alexandera** (živio 64 godine, rođen u Karlovim Varima) i **Eduarda** (1827. – 1874.). Na mjestu upisa imena Alexandera nalazi se i ime njegove supruge **Julijane** rođ. **Stefanović**. Ovaj bračni par podigao je i velebnu kapelu, također gotičkih elemenata na Starom pravoslavnom groblju izgrađenu iduće 1889. godine. Savršena unutrašnjost Schmitzove kapele u potpunom je kontrastu s vanjštinom čija je ljepota pokrivena puzavicama, polupanih stakala na ulaznim vratima i prozorima. Ona

Schmitzova kapela

Wenzelova kapela

Mrtvačnica kod Vojnog groblja

zorno svjedoči nebrigu za kulturnu baštinu koja nije zaobišla ni ovaj kraj. U još je gore stanju kapela obitelji **Wenzel** iz 1892. godine, uz sjeverni zid groblja, u kojoj su sahranjeni **Johann** (1823. – 1893.) i **Franziska** rođ. **Sauerwald**. O ostacima zdanja od crvene dekorativne opeke maleni je oltar okružen ostacima koji podsjećaju u kakvom neljudskom okruženju se nalaze mjesta vezana za kršćane katolike i posebno groblja. Treća kapela je, naizgled, u najboljem stanju, no o njoj, osim da pripada mjesnoj župi, da je bila mrtvačnica i da nema sakralnih sadržaja u unutarnjem dijelu, ne dade se saznati ništa drugo.

Vjerojatno se za ovo groblje, iako je dio povijesno-kulturne cjeline Bele Crkve, u javnosti ne bi ni čulo da lokalni entuzijast i skrbnik za nasljeđe **Emanuel Veverica**, prije gotovo tri godine uz pomoć Fondacije **Čuvari** iz Mađarske nije restaurirao Vojno groblje s grobnicima poginulih austrougarskih vojnika iz Prvog svjetskog rata.

Josip barun Lazarić od Lindar

U pokušaju da preokrene prirodne procese sukcesije i zarastanja te dalje devastacije grobova, Veverica ih je popisao. Među grobovima posebnu pozornost privukao je nadgrobni spomenik jednom ne malo značajnom Hrvatu. Na spomeniku na njemačkom jeziku piše: »General-bojnik Josip barun Lazarić od Lindara, vitez reda Marije Terezije, umro 27. lipnja 1859., 76 godina. Podignuto u lipnju 1911. od strane Carskog i kraljevskog Ministarstva rata«. **Lazarić**, naime, spada u iznimnu skupinu austrijskih i austro-ugarskih generala koji su za svoje junaštvo odlikovani najprestižnijim habsburškim vojnim od-

ličjem. Rođen je 1784. u Trstu. U vojnoj karijeri, koja je počela 1808., zabilježeno je da je, pokraj mnogih drugih uspjeha, u rujnu 1813. s postrojbom od 55 vojnika poveo akciju protiv **Napoleonovih** postrojbi u Istri. Djelujući na potezu Rijeka – Pazin, podignuo je ustanak kojemu su se priključili i prebjeci francuske posade u Pazinu. Premda slabiji, pokraj Lindara je porazio francuske postrojbe a kod Motovuna zarobio oko 900 vojnika, potom zauzeo Pazin, Pulu i Koper te sudjelovao u opsadi Trsta. Za zasluge je promaknut u bojnika, dodijeljen mu je 1815. Viteški križ Reda Marije Terezije te 1819. barunat. Nakon još nekoliko mjesta vojne službe, umirovljen je kao pukovnik 1847. Za revolucionarnih zbivanja 1848., u Istri je organizirao dobrovoljačku bojnu i zapovijedao joj. Promaknut je u general-bojnika 1849. te umirovljen, a 1850. dodijeljen mu je posjed na području Ilirsko-banatske pukovnije, u Izbištu, danas selu na području Grada Vršca, gdje je proveo posljednje godine života. Umro je i sahranjen u Beloj Crkvi.

Njegov grob dijelio je sudbinu većine ostalih na belocrkvanskom groblju, sve dok vijećnica Grada Pazina **Mirjana Monas** (IDS) nije kontaktirala Vevericu, koji je znao gdje je Lazarić pokopan. Monas je u periodu od 2019. do 2021. financirala njegov popravak i čišćenje. Grobno mjesto je Veverica pozorno uredio, skupa sa željeznom ogradom, a mjesni župnik ga je blagoslovio, no, Monas u lokalnu nije našla razumijevanje za nastavak uređenja.

Spomena je vrijedno da je na groblju u Beloj Crkvi, naselju koje je ime dobilo po upadljivo bijeloj crkvi sv. Ane koja dominira gradom, sahranjeno i nekoliko svećenika. Među njima oko središnjeg križa je grob i preč. **Josipa Matanovića**, posljednjeg župnika Hrvata u Zrenjaninskoj biskupiji, desetljećima aktivnog u Beloj Crkvi te okolnim filijalama (Boka, 1929. – Vršac, 2007).

Marko Tucakov

Grob Josipa Lazarića prije obnove
Foto: E. VevericaObnovljen grob Josipa Lazarića
Foto: E. Veverica

Svečana zahvala

Prođe još jedno žetelačko slavlje. Ovoga puta velika zahvala za mršav urod. Tako to ponekad biva kad stvari ne zavise samo od marljivosti i spretnosti vlastitih ruku. Priroda ove godine nije bila izdašna u svojim darovima, ali to nije izuzetak, oduvek je bilo rodnih i nerodnih godina. Problem je, međutim, što drugi poslovi, koji su obveza izabranih i nadležnih, nisu na vrijeme urađeni, pa se gubitak zbog više sile opet obio o glavu onom posljednjem u lancu, jedinom koji nije omanuo – seljaku. Pitanje je samo jesu li opravdano ogorčeni seljaci odabrali najbolji način za ostvarenje svog cilja – namirenja dijela štete izazvane sušom. Blokada cesti, ograničenje prometa i ugrožavanje normalnog života onih koji ničim nisu doprinijeli ovakvom zapletu, teško da izazivaju opću solidarnost. Protest uvijek mora biti točno adresiran, a sprovedba ne smije ići preko leđa nedužnih, ma koliki efekat to obećavalo. Kada bi to shvatili zemljoradnički lideri, traktore i kombajne bi postavili pred zgradu Vlade. Bio bi im to primjereniji adut u pregovorima, mada su i ovako izborili hepiend.

(Zvonimir Perušić)

Želimo graditi partnerske odnose

Tijekom svog boravka u Subotici u povodu Dužijance, predsjednica Skupštine grada Zagreba *Morana Paliković Gruden* i potpredsjednik *Vladimir Velnić* posjetili su Ured Hrvatskog nacionalnog vijeća. Radni susret je bio zakazan za subotu 9. kolovoza, ali su zbog nenajavljenog zadržavanja gostiju u Generalnom konzulatu članovi Izvršnog odbora zaduženi za kulturu *Berislav Skenderović*, za obrazovanje *Dužo Runje* i za informiranje *Tomislav Žigmanov*, nakon čekanja od 45 minuta, otišli iz Ureda te nisu prisustvovali sastanku.

HNV su na sastanku predstavljali predsjednik *Josip Ivanović* i predsjednik Izvršnog odbora *Lazo Vojnić Hajduk*, a bile su prisutne i generalna konzulica Republike Hrvatske u Subotici dr. *Jasmina Kovačević* i savjetnica za medije Veleposlanstva Republike Hrvatske u Srbiji i Crnoj Gori *Ivana Sutlić Perić*. *Morana Paliković Gruden* i *Vladimir Velnić* su na samom početku sastanka izrazili žaljenje zbog odlaska članova Izvršnog odbora, budući je susret imao radni karakter, a Hrvatsko nacionalno vijeće bi u ovom trenutku trebalo biti glavni partner u objedinjavanju različitih oblika suradnje između grada Zagreba i hrvatske zajednice u Srbiji i Crnoj Gori. Vodili su se osim toga veoma detaljni razgovori o već započetoj suradnji i konkretnim projektima kao što je odlazak djece iz Vojvodine u Zagreb i na more, te su se dogovarali budući zajednički projekti.

(Jasminka Dulić)

Prvo tržište, onda proračun

U traganju za što boljim rješenjima za razdvajanje novinarske sfere rada od utjecaja države i njenih organa, novi Zakon o javnom informiranju je predvideo da osnivači javnog glasila ne mogu biti, ni posredno niti neposredno, država ili teritorijalna autonomija, kao ni ustanova, poduzeće ili drugo pravno lice koje je u pretežnom dijelu u državnoj svojini, ili koje se u cjelosti ili djelomice financira iz javnih prihoda, osim ako to nije predviđeno posebnim zakonom, kao što je slučaj sa Zakonom o radiodifuziji. Skupština Vojvodine, kao što je poznato, osnivač je sedam novinsko-izdavačkih kuća na jezicima nacionalnih manjina (»Ruske slovo«, »Hlas ludu«, »Libertatea«, »Magyar szó«, »Hét nap«, »Hrvatska riječ« i »Them«, te izdavačke kuće koja izdaje vojvođanski dnevnik na srpskom jeziku »Dnevnik« i list »Poljoprivrednik«.

(Mirko Sebić)

VIJESTI

Obilježena 13. obljetnica postojanja DSHV

Prijemom za članove i simpatizere stranke Demokratski savez Hrvata u Vojvodini proslavio je prošlog petka 13. obljetnicu postojanja. »Pred nama je velika zadaća obnove i omasovljenja stranke«, rekao je tom prigodom vršitelj dužnosti predsjednika DSHV-a *Petar Kuntić*.

Iako pozvan, bivši predsjednik stranke mr. *Bela Tonković* nije se pojavio na prijemu, kao ni predsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća u SCG mr. *Josip Ivanović*. Osim članova, simpatizera, te predstavnika drugih koalicijskih stranaka, među kojima je bio i predsjednik HNS *Franjo Vujkov*, proslavi 13. obljetnice postojanja DSHV-a prisustvovala je generalna konzulica Republike Hrvatske u Subotici dr. *Jasmina Kovačević*.

Leveš s unukom Stevanom

Na fotografiji koja je snimljena oko 1916. godine je **Gabrič Filković – Leveš** iz Boke s unukom **Stevanom Zavišićem**. Fotografirani su u slikarskom ateljeu. Gabrič je u stojećem položaju blago nagnut na lijevu stranu pogleda uperenog direktno u objektiv kamere. Na glavi mu je šubara navučena do ušiju s uvučenim vrhom, na licu ima njegovane brkove. Na sebi ima kaputić – *jankel* – *debelu aljinu* sive boje s paralelna dva reda dugmadi. Prvi red dugmadi je za zakopčavanje a drugi red je kao ukras, kragna – *jaka* postavljena je jagnjećom kožicom sive boje. *Jankel* – *debelu aljinu* su šili šnajderi i čurčije. Šnajder sašije *debelu aljinu* i preda je čurčiji koji je postavljao kožu unutra i kragnu – *jaku*. Hlače su uske. Desna ruka blago povijena u laktu a palcem šake se oslanja na desni džep *jankela*. Lijevom rukom pridržava unuka. Unuk Stevan je u stojećem položaju na stolici ispred djeda, radoznalog pogleda uperenog isto u objektiv kamere. Na glavi ima bijelu šubaru od jagnjeće kože. Obučen je u štofani kaputić s kragnom koji je do ispod koljena s dva reda dugmadi. Na šakama su štrikane rukavice od vune. Na nogama su dokoljenice, štrikane čarape od vune.

Gabrič Filković – Leveš, kasapin po zanatu, imao je troje djece: kćer **Katicu** koja je bila učiteljica i dva sina **Aleksandra Šandora** – **Vavu** i **Petra** – **Peru**, koji su obojica bili kasapini.

Katica se udala za općinskog službenika **Stevu Zavišića** i s njim je imala dvoje djece – sina Stevana i kćer **Olgu**. Kad se Katica udala njen otac Gabrič dao je da joj se napravi namještaj od orahovine kao miraz i klavir od orahovine, što je tada a

i sad je rijetko da obitelj u selu posjeduje klavir i umije svirati na njemu. Stevan je u njemačkom gradu Passau studirao medicinu i tamo je ostao raditi kao liječnik. Majka Katica je svake godine zimu provodila kod njega, a kad je imala 90 godina preselila se kod sina i tamo je umrla i sahranjena. Tamo je sahranjen i Stevan.

Ljubiša Večanski

Djeca u *Dužijanci*

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga.
Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem višenamjenski poslovni prostor u BiH, RS Srpska, Istočno Sarajevo u centralnoj gradskoj »A« zoni na šetnici Dr. M. Lazića, veličine 100 m² + 35 m², idealan za predstavništvo kompanija, organizacija ureda ili automatskih kazina iz Srbije, Hrvatske, Mađarske. Kontakt email: lindov@yahoo.com ili viber: +964-781-891-68-75.

Tražim simpatičnu i lijepu Hrvaticu za međusobno učenje hrvatskog i mađarskog jezika. Ja sam »mlad« umirovljenik, po nacionalnosti Mađar. Tel.: 061/6566-577.

Potreban konobar ili konobarica za rad u sezoni na Pelješcu. Osigurana je hrana, smještaj, plaća je po dogovoru. Kontakt osoba Jasmina Kušić +385-99-5977155.

SOMBOR - Prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025-5449220; 064-2808432.

Potrebne njegovateljice s europskim papirima za njemačku agenciju. Prijava na zdravstveno osiguranje dok radite. Ne plaćate proviziju. Plaće su za slabije znanje njemačkog jezika od 1.500 eura, a za bolje od 1.800 pa navise.

Ja sam uz vas 24 sata dok ste na šteli. Sva pitanja i prijave možete poslati putem WhatsApp ili Vibera. +381-63-708-05-60. Budite i vi dio našeg tima. Jovanka

Prodajem poljoprivredno zemljište, parcele broj 33565/1 i 33564 k.o. Donji Grad, za 8.500 eura/jutro. Kontakt 064/3758889.

Izdajem u najam poslovni prostor – 320 m², uži centar – Apatin – Ulica svetog Save 25. Pogodno za auto salon ili trgovinu. Ukupna površina s dvorišnim dijelom – 700 m²
Tel: 063/738-97-85

Prodajem nepokretnost površine 4.516 m² u Rudanovcu u okviru Nacionalnog parka »Plitvička jezera«, po cijeni od 165.829,00 eura. Informacije na telefon 063/888 71 34.

Prodajem mrežice za mlade voćke 270 komada, veličine 56 cm x 20 cm. Cijena 30 din/kom. Telefon: 064/9738601.

Prodajem plišanu otunku, strigansku maramu, tkane ponjave i pregače. Informacije na telefon 062/1789106.

Osoba s invaliditetom (II. stupanj) traži posao u Subotici.
Kontakt telefon: 061/6767041.

24. Interetno festival u Subotici

Dvadeset i četvrti po redu *Interetno festival*, u organizaciji Mađarskog kulturnog centra *Nepkőr* bit će održan od 21. do 24. kolovoza.

Tijekom četiri festivalska dana posjetiteljima će se predstaviti folklorne grupe iz Italije, Meksika, Paragvaja, Kolumbije, Mađarske i Srbije.

Program će svake večeri biti organiziran u tvz. Et-nopolisu, prostoru kod Gradske kuće. Manifestacija će ove godine imati i nulti dan, 20. kolovoza, kada će početi predstavljanje starih zanata i izložba u MKC *Nepkőr* posvećena povijesti segedinskih papuča.

Svečano otvaranje Festivala, na kojem će biti predstavljeni ovogodišnji sudionici, bit će održano u četvrtak, 21. kolovoza, s početkom u 19 sati.

Osim kulturno-umjetničkog programa, *Interetno* će i ove godine ponuditi bogat prateći program u vidu vašara rukotvorina i starih zanata, igraonice za djecu *Zlatna kapija* i festivalskog kluba.

Festival će biti zatvoren 24. kolovoza završnom ceremonijom, u karnevalskoj atmosferi.

Detaljnije informacije o programu mogu se naći na zvaničnom sajtu *Interetno festivala*, www.interetno.net.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji

VAŽI DO 19. 8. 2025.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priložen kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*. Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata.

Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

HRT

Emisije programa za Hrvate izvan RH emitiraju se ponedjeljkom, utorkom, srijedom i četvrtkom na Drugom programu HTV-a poslije 18 sati i to prema sljedećem rasporedu:

- ponedjeljak u 18 sati i 20 minuta – dokumentarni film o Hrvatima izvan RH
- utorak u 18 sati i 20 minuta – *Glas domovine*
- srijeda u 18 sati i 20 minuta – *Pogled preko granice* – Hrvati u BiH
- četvrtak u 18 sati i 10 minuta – *Globalna Hrvatska*

Emisije se repriziraju ponedjeljkom i srijedom (dokumentarni filmovi o Hrvatima izvan RH i *Pogled preko granice*) na HTV 4 od 20 sati i 30 minuta, a *Globalna Hrvatska* reprizira se na HTV 4 subotom u 17 sati i 10 minuta. Na satelitskom HRT Int. sve spomenute emisije prikazuju se u skladu s vremenskim zonama, a mogu se pogledati i na multimedijskoj platformi HRTi te na internetskom portalu *Glas Hrvatske*.

VINKOVAČKA TELEVIZIJA

Televizijska emisija *Hrvatska rič iz Vojvodine* u trajanju od 45 minuta, emitira se petkom od 21 sat i 45 minuta. Emisiju realizira redakcija NIU *Hrvatska riječ*.

Kameni biseri Jadrana

Ljepota nepristupačnosti i izoliranosti

Moja lista otoka je dulja za nekoliko novih. No, dok se ne zadovolje okolnosti za pisati o odmoru na kojem sam bila, nestrpljivo otkrivam neke detalje, a meni među omiljenima je da sam plovila vodama Kornata i iskoračila na jedan mali dio njih. Nastavak toga u dijelu kad se zadovolje okolnosti, a sada malo upoznavanje s njima, kao dobar uvod u priču koja će uslijediti.

Netko nam je ispričao popularnu priču da je Bog, stvarajući svijet, preostale komadiće kamena i stijena bacio u more i tako su nastali Kornati. Smješteni u središnjem dijelu hrvatskog Jadrana, između Dugog otoka, Murtera, Žirja i kopna, Kornatsko otočje čini čak 89 otoka, otočića i hridi, a većina njih dio je Nacionalnog parka Kornati. Službeno, park obuhvaća 109 km² površine, no samo četvrtina je kopno – ostatak je more, što Kornate čini pravim carstvom plavetnila.

Ovdje nema hotela ni luksuznih resorta. Kornati su netaknuti, tihi, pomalo surovi, a opet nevjerojatno lijepi. Njihova prepoznatljiva slika su gole stijene i suhozidi koji vijugaju preko otoka poput kamenih zmija. Na jugozapadnim obalama uzdižu se dramatične litice, »krune« Kornata, koje se okomito spuštaju u more, neke visoke i do 80 metara. Pogled s vrha pruža prizor koji se pamti cijeli život: beskrajni niz kamenih otočića na tirkiznom platnu mora.

Kornati su raj za nautičare, ronioce i sve koji vole tišinu. Najbolje ih je istraživati brodom, iz Murtera, Biograda, Šibenika ili Zadra polaze izletnički brodovi, a privatni čarteri nude mogućnost da uplovite u skrivene uvale poput Lojene na otoku Levrnaka, koja je jedna od rijetkih pješčanih plaža u ovom arhipelagu. Ljubitelji povijesti rado će obići bizantsku utvrdu Tureta na otoku Kornatu, s koje se pruža spektakularan pogled, te crkvicu Gospe od Tarca. Za potpuni mir valja posjetiti uvalu Opat na istoimenom

otočiću, gdje se nalazi i mala konoba dostupna samo morem.

Ronjenje otkriva podvodni svijet prepun šarenih riba, gorgonija i starih amfora. Na kopnu nema mnogo hlada, pa je dobro ponijeti šešir i vodu, ali upravo ta ogoljenost daje Kornatima poseban šarm. Na otoku Piškeri, gdje se nalazi i lučica za nautičare, možete noć provesti uz tišinu koju remeti samo šum mora.

Povijest Kornata je priča o ljudskom trudu u surovim uvjetima. Iako danas izgledaju pusti, stoljećima su bili mjesto ispaše ovaca i maslinarstva. Suhozidi, koje možete vidjeti posvuda, gradili su težaci da bi razgraničili pašnjake, bez ikakvog veziva, samo kamen na kamen.

Osim prirodnih i povijesnih znamenitosti, Kornati nude i gastronomski užitak. Na nekoliko otočića, poput Žuta ili Lavse, nalaze se konobe u kojima možete probati svježu ribu, hobotnicu ispod peke ili slasne školjke, često spremljene neposredno nakon ulova.

Najbolje vrijeme za posjet je kasno proljeće ili rana jesen – tada je more još uvijek toplo, a gužve manje. Ljeti sunce zna biti nemilosrdno, no boje mora tada su najintenzivnije. Bez obzira na sezonu, Kornati traže da usporite, zaboravite na žurbu i jednostavno se prepustite pogledu na kamen i more.

Kornati nisu samo destinacija; oni su iskustvo, susret s tišinom, s prirodom i s onim dijelom Jadrana koji još uvijek živi izvan vremena. Mi smo na njima proveli dan i pol što je sasvim dovoljno da nas zavedu i da poželimo jedriti ovim vodama.

Kako smo uopće stigli do Kornata i dio koje naše priče su ispunili, definitivno pišem u narednom broju. A sada odoh pod zvjezdano nebo hvatati suze svetog Lovre i željeti želje jer kažu da se tako ispunjavaju.

Gorana Koporan

Salašari somborski na prestižnom Maratonu lađa

Na valovima Neretve

Veslači HKUD-a *Vladimir Nazor Salašari somborski* i ove godine sudjelovali su na Maratonu lađa na Neretvi. Glavna utrka neretvanskog maratona održana je u subotu, 9. kolovoza, a njoj je prethodio ženski maraton i brzinska utrka za startne pozicije.

Maraton lađa na Neretvi vesla se u tradicionalnim neretvanskim lađama 22,5 kilometara od Metkovića do Ploča. Na startu ispod mosta u Metkoviću bile su 32 posade i više od 400 veslača. *Salašarima somborskim* na startu se potopio čamac, ali nisu odustali od utrke. Nakon što su izbacili vodu iz čamca nastavili su veslanje i stigli do cilja.

»Neretva 2025. je završena uspješno, novo iskustvo potapanje čamca, ali smo nastavili dalje uz 'nema predaje'. Uz sve poteškoće na startu izveslali smo dionicu od 22,5 kilometara. Kao i u ženskoj ekipi i muška ekipa *Salašara somborskih* veslala je s pomlatkom, što također govori o sigurnoj budućnosti *Salašara* i HKUD- a *Vladimir Nazor*«, kazao je na cilju u Pločama kapetan veslačke ekipe **Gašpar Matarić**.

Nazorovi veslači na cilj su stigli pretposljednji, ali im je od plasmana važnije što su i ove godine bili dio neretvanskog spektakla, koji je postao prepoznatljiva sportska i turistička manifestacija u tom dijelu Hrvatske. *Salašari*

somborski na Maratonu lađa sudjeluju od 2011. godine i bili su prva momčad koja je sudjelovala na maratonu a da nije bila iz doline Neretve.

Udruga lađara Zagreb četvrti put zaredom pobjednik je Maratona lađa, drugo mjesto zauzela je ekipa Udruga lađara *Gusari – Komin*, dok je treće mjesto zauzela ekipa Udruga lađara – *Stablina*.

Samo dva dana ranije, ženska veslačka ekipa HKUD-a *Vladimir Nazor Sombor* sudjelovala je na 12. Maratonu lađarica. Veslačka je to utrka koja se vesla Neretvom devet kilometara, od Metkovića do Opuzena.

Na ženskom maratonu, koji se također vesla u tradicionalnim neretvanskim lađama, sudjelovalo je 17 ženskih ekipa. Veslačicama *Salašara somborskih* ovo je bio šesti maraton. Dionicu od Metkovića do Opuzena izveslale su za sat i 12 minuta.

»Zauzele smo 14. mjesto, veslajući s jakim vjetrom u grudima. Žestoka borba se vodila s vinkovačkim lađaricama uz pretjecanja, odbijanja, napade, ali smo smogle snage i pretekle ih. Završile sa znojem na čelu i osmijesima na licu uz podršku naših navijača, naše muške ekipe koja je veslala u subotu. U lađi je s iskusnim lađaricama veslao i pomladak ženske ekipe *Salašari somborski*. U

ekipi smo imale četiri maloljetne veslačice i jednu devetnaestogodišnjakinju čime smo uvjerene da je budućnost naše ženske ekipe zagarantirana te se još jednom pokazalo da je za *Salašare somborske* Maraton lađa na Neretvi poveznica prošlosti, sadašnjosti i budućnosti», kazala je poslije utrke kapetanica ekipe **Marija Mandić**.

Kako su objavili organizatori, ove godine na Maratonu lađa sudjelovalo je oko 700 veslača i veslačica. Po gledanosti Maraton lađa jedan je od najvećih događaja u Hrvatskoj, a ujedno i turistički spektakl i atrakcija koju svake godine prenosi HRT. Uživo ga gleda preko pedeset tisuća gledatelja duž obale Nereve.

Z. V. / J. A.

POGLED S TRIBINA

Dvojac na vrhu

Nakon dva odigrana prvenstvena kola samo dvije momčadi imaju stopostotan bodovni uspjeh. *Dinamo* i *Hajduk*. Dva glavna favorita u borbi za naslov prvaka. Iako je još uvijek, naravno, rano bilo što prognozirati i 'tvrditi', prema viđenom i igračkim kapacitetima kojima raspolažu, dva najveća i najpoznatija hrvatska kluba imaju razloga za optimizam.

Dinamo je startao gostujućom pobjedom (2:0) na uvijek neugodnoj osječkoj Opus Areni, pa je potom sigurnom igrom na svom Maksimiru rutiniranom igrom slavio sigurnu pobjedu protiv novaka *Vukovara* (3:0). I zahvaljujući boljoj gol razlici zasjeo na prvo mjesto tablice.

Hajduk je, opterećen nastupima u Konferencijskoj ligi, prvenstvo otvorio teškom domaćom pobjedom protiv uvijek neugodne *Istre* (2:1), a novi domaći susret, ovog puta protiv *Gorice*, dobio je 2:0. Treba naglasiti kako su obje pobjede izborne bez dva najzvučnija imena u ovogodiš-

njoj 'biloj momčadi', dva najisturenija napadača **Livaje** i pridošlice **Rebića**.

Za razliku od europski (kvalifikacijski) rasterećenog *Dinama* koji svoj internacionalni pohod u skupinama Lige Europe započinje tek koncem rujna, Splitsani i Riječani biju teške bitke protiv ne tako zvučnih, ali više nego 'žilavih' momčadi *Zire*, *Ludogoreca*, *Shelbournea*, *Dinamo Citya*. Ostavlja to veliki trag, a najbolji primjer je prošlosezonski *Dinamo* koji je iscrpljen igranjem na tri kolosijeka, na koncu, ispustio prvenstvo.

Na koncu, za razliku od prošle sezone koju je trijumfalno završila osvajanjem duple krune, ovosezonska *Rijeka*, čini se prema viđenom, neće biti 'viđena' za obranu naslova. Prodani su ponajbolji pojedinci, a čini se kako niti najvrjedniji dragulj **Fruk** neće još dugo nositi 'bijelu majicu'. Šokantni domaći poraz od poluamatera iz Irske samo je potvrdio tu tvrdnju. Ali, upravo zahvaljujući osvajanju naslova Riječani će, ukoliko ne prođu *Shelbourne*, imati još jednu priliku za jesen u Europi. U play offu Lige Konferencije.

D. P.

Umotvorine

- * Dobro u tebi vidi dobro u drugima.
- * Kad nešto ne možeš raspetljati, ti presijeci!
- * Želja ne mijenja ništa; odluka mijenja sve.

Vicevi, šale...

Šef razgovara s uposlenikom:

- Voliš li toplo pivo?
- Pa i ne baš.
- A voliš li oznojane žene?
- Neeeeee, ni to!
- Odlično, ti ćeš onda na godišnji u zimu.

Pitali staru baku kako je uspjela skupiti 200 marčaka.

- Mic po mic.

Aforizmi

- * Što manje govoriš svijetu, to će tvoj svijet biti bolji.
- * Tko pažljivo sluša, čuje više nego što je izrečeno.
- * Ne treba osuđivati nekoga samo zato što griješi drugačije od vas.

Vremeplov – iz naše arhive

Salašari somborski, Maraton lađa, 2015.

Didine pripovitke (iz knjiga Balinta Vujkova)

Naselenje Opavčana

Vajkada ode nije bilo sela čak ni jedne odaje, niti tuluzine ili – kazati – ludaje, sve žeža i ričina, jednom rečom sve pusto. O tim se prepovedalo – kažedu – još naš lala je slušo, njemu su pramda i pramba prepovedali kako su naši Hrvati prvi naselili se odekana.

Kažedu – za vreme Marije Terezije stari Pavlovski s braćama krene iz Opave iz Poljske. Daklem, oni su prvi pošli, prvi srušili svoj stari plot, uzeli taranu u torbu, kosu, vodir i gladilo u ruke, cestu pod noge, doneli ime selu.

Dođedu oni prvo u Češku, tamo negdi svratu da noće kod Vilčekovi i Hlovačekovi. Ovi tek opravili – kazati – malo kućice od nabijača, ni trica ne brašna u kuću da imadu al goste opet zdravo lepo primu.

- Narode, kuda ćete? – pitadu.
- Tamo negdi u Banat.
- Povedite i nas.
- Vodite vi nas. Dalje vi znate put i govor.

Dođedu sad zajedno u Austriju tamo negdi kod Luterovi. I ovi tek opravili – kazati – malo kućice od baskija, sve je još na hrnjagu, ne držu još ni marve nit oru, al zato goste zdravo lepo primu.

- Narode, kuda ćete?
- Tamo negdi u Banat.
- Povedite i nas.
- Vodite vi nas. Dalje vi znate kako cesta veruga, dalje vi znate govor.

Dođedu sad svi zajedno u Liku kod Rukavina. Ovi tek pravu – kazati – malo kućice. Sav imutak peto, škopac i huljav konj. Ni trica ni brašna, ni vode dosta ne vina, ni koze ne mleka, al goste opet zdravo lepo dočekali.

- Narode, kuda ćete?
- Tamo negdi u Banat.
- Povedite i nas.
- Vodite vi nas. Dolje vi znate put i govor.

Tako su došli odekana, opravili si kuće, postali svi Opavčani, a Hrvati kažedu:

– Braćo, nije važno ko je povo nego ko je dovo – naša je poslednja reč.

Posle su svi bili zajedno na bojnim polju, zajedno po svatovi, svi postali Hrvati, u svaku kuću odekana oni su bili. Zato eto tune ima familija Ilić, Robal, Pavlovski, Luter, Rupčić, Varšić, Bratić, Vilček, Rukavina i Hlovaček.

Sve se to – kazati – znade, samo niko ne pamti ko je od nji dono čakšire na rkmače, pa da ne bi bilo svađe oko toga čije su one se više ni ne nose u naše selo.

Pričao Iva Hlovaček, Opovo, 64. g., zemljoradnik
Do neba drvo, 1963.

Manje poznate riječi:

vajkada – nekoč, nekada
tuluzina – kukuruzovina
ludaja – bundeva
žeža – kopriva
ričina – velika rijeka, češće: suho kori-
to koje se za vrijeme velikih kiša puni
vodom
lala – otac
pramda – pradjed
pramba – prababa

vodir – naprava u kojoj se drži oštrilo za
kosu
gladilo – brus, oštrilo za kosu
baskija – daska
hrnjag – gomila
verugati – vijugati
škopac – uškopljeni ovan
huljav – slabašan
rkmače – crni gajtani za opšivanje dije-
lova narodne nošnje

Rič po rič

Piše: Željko Šeremešić

Prkodžija

Taman ruč i na dvor izašo pa oma biž s dvora. Do mal prija jara i sunce palji a evo sase nebo namrgodilo. Salauka sam što nije. Isapim u sebe da i ovo vrime prkosi svitu. Jel ko zna, možda svit prkosi vrimenu. Već se čuje kako šušči kiša a di koja kap već mi trefila glavu. Žurim u kujnicu i študiram šta ću danaske navo vrime. Nit se krenit digod nit će ti kogod doć. Vala nisam ni po dvora prišo kase otvara kapija i unilazu faš Joza a za njim dičurlija. Graja, ko guske kasu kadgod s Dunava išle. Imu sriće, na vrime su stigli. Nebo se dok si trepnio tako stavnilo da j u dvoru bio mrak ko u džaku. Sveti Ilija potiro vatrena kola pa sve tutnji. Nebo se otvorilo. Pljušči koda kogod kablovma s neba istresa kišu. Vitar se digo pa s dvora u bostan astal odletio. Kidu se grane od ora a evo i di koji sitni led krenio padat. Faš Joza drži šešir da mu ne odleti s glave dok svi bižu u kujnicu. Zaglavili se skoro na vrati. Faš će: »Faše moj dragi, evo salauka a evo i mi, došli malo na divan«. Dok se smišćamo objašnjava: »Ovo ni dogovori-to. Baš se potrefilo. Kako mi unuk istovario iz limuzine ispid kuće kad evo i dica«. Divanim im da mi drago što su došli: »Baš ste potrefili. Študiram poslidnji dana od čega b se mogli divanit kad dođete. Fala dragom Bogu što mi do dugački život pa sam svašta vidio i čo, oma se sitim. Došlo mi u pamet da još bać lcu Prkodžiju nismo spomenili«. Faš Joza potvrđiva: »Baš, baš. Čeljadi što j taj zno prkosit. Ni mu ravnog bilo«. Dica viču: »Mož! Mož!«. Pitam je: »Znate kako zovu onog što prkosi? Ko j to prkodžija?«. Odgovaru da znu. A vrime prkosi. Nebo se otvorilo. Kiša i led tuču da se nemož divanit. Glasni-je divanim: »Sad slušajte. Bać lca kase rodio bio jedanajsto dite. Bili sirotinja. Majka mu vala i ni tila ostat butrava al štaš. Divani se da mu se baš i nisu odviše radovali. A on koda j čo šta se divani od njeg dok je raso u stomaku. Pripovidu da se nedilj dana dero kase rodio. Kuća ni spavala. Koda im prko-sio. A bome ako ništa, dragi Bog do da ima u glave. Od malo-ći bio odviše pametan. Divanili da njemu ni tribala škula. Bać ica i u škole i u sigranju sve ispravljo. Zno i kod kuće prkosit. A znate kako j bilo prija? Moro si slušat starije imali pravo jel ni. Prkosio digod bilo nepravde. Bilo da j prkosio od bisa i kad ni imo pravo. Mlogo put i fain fasovo«. Faš objašnjava: »I zami-slite taki bać lca se uspio i oženit. Kako j uspio sam dragi Bog zna. Moljili se, mise davali, na kraju digli ruke. Bio već matori momak ka j jedno jutro Tonka došla na viru. Posli divanili da to i ni bilo nikako čudo. Divanili da Tonka ni mlogo odmakla od njeg. I ta znala prkosit. Znala prkosit u kuće al bome i momci-ma. Prosili ju i prosili. Kažu da se iz šesti put udala. Dice nisu imali a sad študiram kaki bi to bili prkodžije«. Nastavljam: »A kase oženio do se u politiku. Tamo se ni proslavio. Prominjio dosta bandi al kažu da j odviše prkosio. Da j bio odviše, privi-še za pravo i pravdu. A znate da tamo tako ne ide«. Dica viču, pitu: »Jel onda triba bit prkodžija jel ni?«. Bome ni ja ni faš na to nismo znali jel nismo tili odgovorit.

U NEKOLIKO SLIKA

Perlice od slame

Krastavci sa sunca

Uveliko je počela sezona pripreme zimnice. Iako se danas sve može kupiti u trgovinama, ništa ne može zamijeniti okus domaćih pekmeza, dunca, paprika, krastavaca...

Domaća zimnica je zapravo stara kulinarska »strategija preživljavanja zime« iz vremena kad nije bilo hladnjaka, supermarketa, pa su ljudi morali osmisliti kako voće i povrće sačuvati do proljeća. Danas je to više spoj tradicije i uživanja u domaćim okusima.

Kako sada prispjevaju voće i povrće i kako je idealno vrijeme za pripremu zimnice, u ovom broju naše starije čitatelje podsjećamo na koji način su se nekada pripremali krastavci na suncu, a mlađim kućanicama dajemo ideju kako brzo da spremne kisele krastavce koji su već za nekoliko dana spremni za posluživanje.

U ovom receptu, koji nam je poslala **Lozika Jaramazović**, nema octa i konzervansa, a fermentaciju ubrzava sunčeva toplina.

Sastojci:

3 kg krastavaca
2 litre vode
100 grama soli
začini po želji (papar u zrnu, lovorov list, kopar, vrhovi vinove loze ili prokuhani štapići višnje)

Priprema:

Krastavce dobro oprati, rasjeći na nekoliko mjesta po dužini ali ne prosjeći, poslagati u tegle uz dodatak začina te prelići prokuhanom i ohlađenom vodom sa soli. Na vrh tegle mogu se staviti mladi vrhovi vinove loze ili prokuhani štapići od višnje. Poklopiti teglu i ostaviti tri, četiri dana na suncu.

Poslije staviti na hladno i koristiti.

Ovako se mogu ostaviti i krastavci za zimu, tada je potrebno izabrati manje kornišone i obavezno staviti između njih u tegle štapić svježeg hrena koji se dodaje kako bi se održala čvrstoća krastavaca.

Nekada su žene stavljale krastavce ljeti u velike tegle, čuvala na tavanu i tek tijekom zime služile.

KuHaR tradicijskih jela pripremamo uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

SASTALI SE ALASI I BEĆARI

TRADICIONALNA GASTRO MANIFESTACIJA U ORGANIZACIJI
KUDH „BODROG” U KUHANJU RIBLJEG PAPRIKAŠA.

SUBOTA, 30. 8. 2025. OD 18 SATI

KUHANJE U KUĆI ČASNIH SESTARA
VEČERA U DOMU KULTURE, MONOŠTOR

OSIGURAJTE VAŠ DOM i sve ono što ga čini domom

**MILENIJUM[®]
OSIGURANJE**
VRLO JE DA MILENIJUM NA SREĆU

Osiguranje za vaš dom, stvari u njemu i članove domaćinstva

Vaš dom je više od prostora, u njemu je sve što vam najviše znači.
Zato je važno da se prema njemu odnosite odgovorno i osigurate ga.

Osiguranje domaćinstva – Siguran kvadrat Milenijum osiguranja je polisa koja podrazumeva osiguranje stana ili kuće, stvari u njima, kao i članova domaćinstva od posledica nepredviđenih okolnosti, kao što su:

požar	izlivanje vode
udar groma	provalna krađa
eksplozija	razbojnička krađa
oluja	lom stakala
grad	odgovornost prema trećim licima

025/ 51 50 350 | 024/ 555-867 | 011/ 715 23 00

Milenijum osiguranje
 milenijum-osiguranje

@milenijumosiguranje
 @milenijumosiguranje

www.mos.rs

RADIO MARIJA

Kršćanski glas u vašoj kući!

FREKVENCije:

NOVI SAD 90,0 MHz

SUBOTICA 90,7 MHz

SOMBOR 95,7 MHz

NIŠ 102,7 MHz

www.radiomarija.rs

@Radio.Marija.Srbije

@radiomarijasrbije

KONTAKT:

Ured: 024/600-099

Program: 024/600-011

SMS: 063/598-441

Slušajte nas i na aplikacijama:

**Radio Marija Srbije
Radio Maria play**

ILI-ILI

Priključenje **BESPLATNO**

- +** Birate između:
- 6 meseci po 1 dinar ili
 - 12 meseci sa 50% popusta

**Astra
Telekom**

011 44 22 009

ČIKERIJADA

Polazak biciklana iz župe Uskrsnuća Isusova
(Gajeva 2) u 8:30.

Okupljanje na Čikeriji kod križa i sveta misa.

23. KOLOVOZA

Okupljanje u 10h

ŠTO VAS ČEKA

- sveta misa
- igre bez granica,
- sportske igre
- ručak
- ples
- vodene igre

Prijave: vlč. Vinko Cvijin i vlč. Tomislav Vojnić